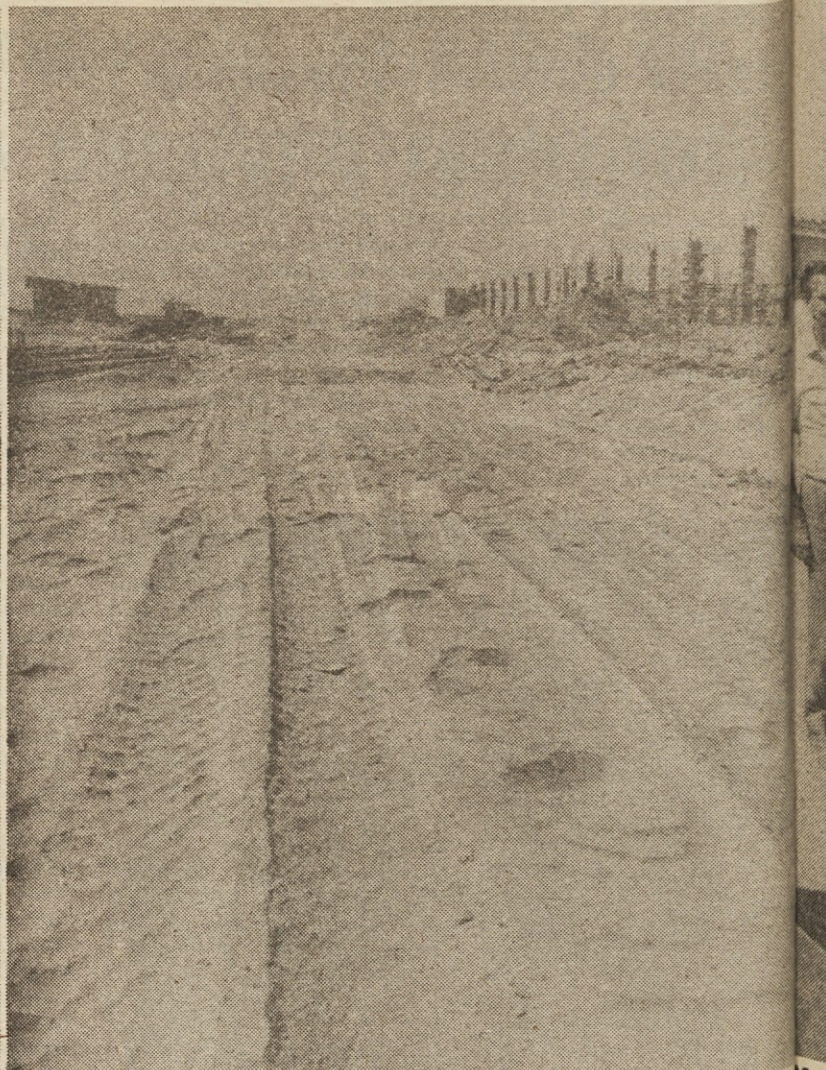

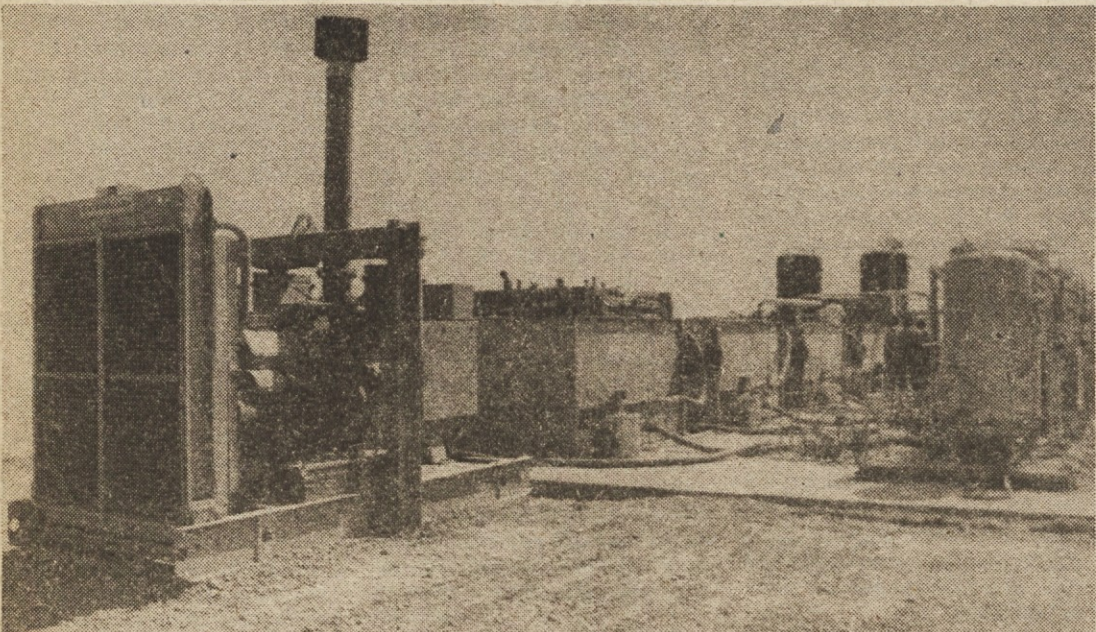
Bagdad. Trg osvoboditve je eden osrednjih in najmodnejših delov tega velikega mesta.

V puščavi.

Vodilni monter Peter Jerele in vodja projekta Anton Zima. Zada vodja Delovnih enot v Iraku Vlado Kuret.

Na trasi bodoče ceste smo srečali beduina z ovcami, ravno tistega, pri katerem so naši fantje dobivali mleko takrat, ko so začeli prva dela za postavitve prednaselja. (Zgoraj). Zdaj vsaj z vodo ne bo skrbi, saj je začela delati čistilna naprava, ki zajema vodo iz Tigrisa prek namakalnih kanalov. Tej napravi pravijo »tovarna vode«. Kaj pomeni za ljudi, ki živijo v puščavi, si lahko mislimo.

Skoraj neverjetno je, kaj naredijo naši fantje v Iraku

Nekako po treh urah letenja rečejo stewardese, da je treba spustiti zavese na oknih letala. Tako veš, da si v Iraku. Nato traja še kakšno uro, da se začne letalo pripravljati na pristanek.

Tisti torek, ko sem prvič potoval tja dol, nas je ob pristajanju pošteno premetavalo. V letalu nas je bilo večina Jugoslovanov, zaposlenih v različnih firmah, ki delajo tam doli. Kar precej je bilo novincev, saj se v zadnjem času odpirajo mnoga nova dela.

Letalo je bilo polno, se razume, tako kot vedno. Če smo natančni, so prodali tri karte več kot je bilo sedežev. Ampak trije nadstevilni so ostali v Beogradu. Pa to ni nič čudnega. Včasih se zgodi, da jih ostane dvajset. Nič čudnega, saj je pred vojno letalo letelo iz Beograda v Bagdad šestkrat tedensko, zdaj pa dvakrat. Prebukiranje je bil običajen pojav, tako da je Irakin Airways pred kratkim vzel prodajo vozovnic izključno v svoje roke, ker so razne agencije prevečkrat prodajale iste sedeže. Tudi Inexov charter enkrat štirinajstdnevno z Brnika v Aman bo verjetno olajšanje.

Kot že rečeno, smo se poskakujoč, spuščali proti Bagdadu. Poskakovanje, pa zaprte zavese, pa vojna, katere TV posnetki ti migljajo po spominu — in zavlada ti groba tišina. Celotni stari mački, ki so se vso pot nekaj sprehajali, kupovali brezcarinski viski in klicali stewardese, naj jim prinesejo vodo, so postali tihi in mirni.

Letalo je padalo, se stresalo, se nagibalo levo in desno in nazadnje so zarohneli motorji. Zdaj smo tik nad pristajalno stezo, smo vedeli. Takrat se je umirilo in že so udarila ob tla zadnja, nato še sprednja kolesa in začelo se je ustavljanje.

Potniki so zaploskali. Menda je bila to arabska navada, ki so jo kaj hitro prevzeli tudi naši delavci.

In tako prihajajo v Irak ploškajoč.

Kasneje najbrž ni več časa za ploskanje. Kasneje se dela. In čaka na dopust, ki ga lahko koristiš vsakih šest mesecev. Po treh mesecih se začne kriza, pravijo stari mački. Takrat ljudi zgrabi. Ni ga, praktično, ki bi se temu izognil. Eden preklinja in se prepira. Drugi se zapre vase in mozga sam pri sebi. Ampak v krizo pade vsak. Tako mine mesec dni in potem zveš, kdaj boš šel na dopust. Takrat je lažje, ko odštevaš dneve. Na krizo pozabiš, torej je ni več. Nato se vrneš z dopustja in tri mesece živiš

od spominov, pa pripoveduješ tovarišem kaj je novega. Toliko časa si dober. Nato padeš v novo krizo in potem dobiš nov dopust.

Teško je delati tam doli. »Po vodo smo hodili petinideset kilometrov daleč. Glavna hrana nam je bilo ovčje mleko, ki smo ga dobili pri beduinih. Dva dni sem spal kar na kontejnerju, ker še ni bil postavljen,« pravi Peter Jerele, vodilni monter na gradbišču, ki ga imamo skupaj s SCT.

Nekje v začetku maja je še z dvema monterjema Borisom Mesecem in Janezom Benčino prišel v puščavo. Na desetine kilometrov daleč ni žive duše, le trije šotori beduinov so kak kilometer daleč od kontejnerjev, kjer sedaj stanujejo delavci, ki šele pripravljajo pravo gradbišče, v katerem bo 70 barak. Vse naokrog puščava, jaz pa brez vsega. Imel sem kamion, pa se je pokvaril.

Pa škorpioni in kače. Pa 58 stopinj v senci. Ampak sence tam sploh ni. Pa zdravnik ni bilo. Delali so štirinajst, šestnajst in več ur dnevno. »Do nezavesti,« pravi Peter Jerele. »Ja, tudi to se je zgodilo, da je monter po urah in urah dela padel v nezavest.«

Jerele je v dveh mesecih shujšal za deset kilogramov. »Ampak bila je ekipa, kakršne nisem imel in vem, da je ne bom imel.«

Saj brez pravega tovarištva tu ne preživiš. Tu dobi geslo »Vsi za enega, eden za vse« usoden pomen.

To so seveda izjemne razmere. Tudi na tem gradbišču kjer je naš operativni vodja inž. Zima, je danes že drugače. Imajo kuhinjo in jedilnico. Delavci so se uprli, češ da je premajhna. Bila je premajhna in so jo povečali. Tudi tušev ni. Razmere so še vedno obupne. Pravo naselje šele raste nekaj kilometrov dalje. Tam bodo šele barake, kjer bo znosno prostorno. Tam bo Mercatorjeva trgovina, ambulanta, dvorana za družabno življenje, športna igrišča. Ko bodo dela v največjem razmahu, bo tam do 3.000 ljudi.

Zdaj se stiska skoraj 600 ljudi v predgradbišču, ki naj bi imelo največ 300 stanovalcev. Naših monterjev je 28, drugo so gradbinci, ki ne samo, da betonirajo temelje barak, pač pa tudi s polno paro gradijo cesto in sploh začenjajo že »zaresno« gradnjo.

Gramoz vozijo od več kot 100 kilometrov daleč. Povsod okrog puščava in pesek. Toda iz te puščavske moke ne moreš dobiti podlage za cesto. Poleti jo povlajo z vodo ali nafto, in povlečejo, pa nastane provizorična cesta. Prah se zbije in je videti kot beton, dokler ga tovornjaki ne razrijejo. Konec novembra v začetku decembra se bo začel deževje in takrat bo blata kolen. Asfalt je torej življenjsko vprašanje. Če ga ne bo, polno lahko dela do poletja kar prej.

Ni kaj, še vedno je težko. Ljudje se stiskajo v premajhnih barakah. Vsi blatni od prahu, ki jim s potom lepi na telesa, hodijo pod tuš, ki ga imajo v posebni kabini, a čim oprani in mokri stopijo na prostor, kjer veter vtinči oblake prahu, so ravno takšni kot prej.

Zato je razumljivo, da so se zili, ker IMP ni pravočasno postavil plastičnih kanalizacijskih cevi drugega materiala za gradnjo barak.

Naši fantje so kar na gradbišču segrevali cevi in delali kolektorje elektroinstalacije. Res je, z nizko in potrudili so se, to inž. Zveč stalno ponavlja in ne moreš o rekatih. Ampak prišli so termični nagrizli nekaj barak, pa je spet zastoj. Zdaj pravijo naši delavci, da so opremljeni in organizirani, bodo sledili SCT-jevcem.

Še vedno je težko, ampak četek je bil naravnost obupen. Zdaj deluje naprava za čiščenje vode. Voda teče po namakalnih kanalov iz Tigrisa, napravo po nja agregat. Voda skratka Vsak dan je korak naprej k bolj šim razmeram.

To, kar pravi Peter Jerele je skoraj neverjetno in nadežno. Ampak na vsakem gradbišču je kakšen Jerele, ki je rabil v te iraške puščave, ki je redil to, kar se ti zdi potem, ko končano, skoraj nemogoče. Vsak začetek je težak, pravijo. Za iraške razmere zveni to skoraj kot šala.

Drugače pa je seveda, ko opraviš. Prav te dni končujejo kompleks tovarn, ki smo jih postavili skupaj z Gradisom. Dva smo dobili v hudi konkurenci opravičili zaupanje.

»Švicarji so nam rekli, da verjamejo, da bomo končali objekte v dvanajstih mesecih, smo jih v osmih, pravzaprav sedmih mesecih učinkovito delo, če odštejemo to, kar

Naše rezerve so pri organizaciji

Da slabo skrbimo za oskrbo z materialom je najpogostejši očitek, ki ga imajo naši delavci v Iraku na račun služb v domovini. Pravijo, da delajo doma dva greha — zamuja in pošiljajo slab material.

Nič čudnega, da je bila razprava ob obisku generalnega direktorja Kumšeta 11. septembra kaj burna. IMP je bil tarča ostrih očitkov, da je slabo začel dela na velikem gradbišču, kjer nastopamo skupaj z SCT in to ravno, ker ni bilo potrebnega instalcijskega materiala za postavitve barak. Nobena skrivnost ni, da je naš vodilni na tem gradbišču inž. Anton Zima v Ljubljani izrekel marsikatero ostro na račun ljudi, ki skrbijo za dobavo materiala. Res pa je tudi, da so urgence pomagale in v začetku septembra je material že začel prihajati.

Material v Irak pošilja Inženiring, ali posamezni tozdi preko Inženiringa. »Ta služba v Inženiringu je še premalo zasledena«, ve tudi generalni in prav zato je ravno temu ob reorganizaciji sozda potrebna posebna pozornost. Nekaj ljudi so že potegnili v nabavo materiala za tujino, toda to je šele začetek. Temu bo treba posvetiti še več pozornosti, saj je dobava materiala predpogoj, da sploh lahko delamo na tujem.

»Se bolj škriplje v primerih, ko Inženiring oddaja posamezne naloge v zvezi z dobavo tozdom, saj dobijo te naloge ljudje, ki imajo že vrsto drugih del. Meni je jasno, da so pod pritiskom stalnih urgenc z raznih gradbišč in tako poskrbijo najprej za tiste, ki so najbolj sitni. Ampak mi material kravpo potrebujemo«, pravi vodja Delovne enote Irak inž. Vlado Kuret.

»Res je,« priznava Kuret, »da smo mi v primerjavi z drugimi delovnimi organizacijami naravnost vzorno organizirani, saj oni temu posvečajo manj pozornosti in imajo zato tudi dosti hujše probleme kot mi. Ravno tako pa je res, da bi lahko z boljšo organizacijo dobav materiala tu v Iraku še bolje delali.«

Toda tu še ni konec težav z materiali. Ko pride avtovlak na gradbišče ali v Abu Graib, je to pravi praznik. Toda ko začne pregledovati blago, se veselje dostikrat spremeni v jezo, saj se zgodi, da so cevi razbite, klimati poškodovani, skratka precej robe je slabe. »Ne pozablajte, da je transport sem dol izredno drag — od 30 do 100 odstotkov vrednosti materiala,« pravi inž. Zima. »Kakšna škoda je, če pride sem dol slab material in ga moramo mi vreči stran.«

Kaže, da ljudje doma podcenjujejo zahteve iraških investitorjev. »Vedeti morate, da tukajšnji rezident inženirji poznajo svoj posel. On ne bo prevzel slabega materiala. On tudi nima nobenega posluha za naše improvizacije. Pri nas je čisto običajno, da referent, če ne dobi določenega materiala, pošlje alternativo in to je navadno sprejeto brez problemov. Tu pa velja projekt in pika. Se pravi, to kar je v projektu, je absolutni minimum in sploh ni za razmišljati, da bi uspeli s kakšno cenejšo alternativo. In pa, ne pošiljajte materia-

la, ne da bi prej poslali vzorce. Tukaj delamo ogromne napake in kažemo svojo slabo poslovnost. Ali pa dobimo en sam vzorec, recimo ploščic. Kako naj gremo k rezidentu in mu rečemo, naj izbira, če mu lahko pokažemo en sam vzorec. Včasih se obnašamo, kot da ne bi šlo za stotiljonske posle,« pravi inž. Kuret.

Lepo je povedal direktor Montaže Koper inž. Branko Štrkalj. »Saj veste, kako je: govorili so nam, za one tam doli je vse dobro, samo hitro pošljite. Pa smo poslali in se nasrali.«

Res je tudi, da je imela Montaža Koper z nabavljanjem za Irak hude težave, saj so proizvajalci zahtevali plačilo v devizah, čim so zavohali iraške dolarje. In to ne le za material, ki je bil namenjen tja dol, pač pa za vse.

Na septembrskem sestanku z generalnim direktorjem pa so obravnavali tudi nekatere pripombe, ki jih imajo v Ljubljani na račun Iraka.

Ena od teh pripomb je, da iz Iraka ne prihajajo dovolj natančna poročila, kaj se tam pravzaprav dogaja.

»Jaz vsak mesec pošiljam v Inženiring dve poročili — eno številčno in drugo vsebinsko,« pravi inž. Kuret. »Direktorji tozdom bi morali poskrbeti, da bi to dobili na mizo.«

»Tukaj imamo dosti boljše evidenco o vsem, kar se dela, kot doma,« trdi inž. Zima. »Rezident zahteva od nas dnevni načrt dela in dnevno poročilo, nato tedenski načrt in poročilo, mesečni načrt in poročilo, pa še dvomesečno poročilo o opravljenih delih. Skratka je s strani investitorja nadzor zelo strog in zato je tudi podatek več. Meni se kar zdi, da bi tudi doma bolje delali, če bi imeli tako natančno evidenco.«

Dotaknili pa so se tudi dobička od poslov v Iraku. »Nikakor ni res, da bi tozdi ne imeli nič od del v Iraku. Ali ne veste, da mnoge delovne organizacije delajo v tujini celo z izgubo, samo da si pridobijo uvozne pravice,« pravi inž. Kuret. »Res pa je, da bomo dobiček delili na koncu, ko bodo dela končana. In res je tudi, da niso vsa dela enako ugodna, ampak smo v zadnjih dveh letih prevzeli tudi nekatera dela, kjer ne bo posebnega finančnega učinka, vendar je bilo to pametno in potrebno, da smo ostali prisotni v tej deželi.«

Inž. Kumšeta pa je kljub vsemu opozoril na nujnost bolj natančnega opremljanja učinkovitosti poslovanja v Iraku. Vodja finančno-računovodske službe Ivan Bogataj že ima nalogo, da bo analiziral poslovanje s finančne strani in iskal pipe, skozi katere po nepotrebnem spuščamo dolarje v pesek. Konkurenca na iraških gradbiščih je namreč huda. Tu se tarejo monterji in gradbinci z vseh koncev sveta od Skandinavije do Japonske, od Francije in Italije do NDR in Bolgarije, od Velike Britanije in Sovjetske zveze. Dumpinške cene niso nič neobičajnega, če nekdo vidi interes, da prodre v ta gradbeni paradiž. V Iraku se zato ne da uspevati z besedičenjem, treba je delati in to hitro, dobro in poceni. Zato je lepo videti, kako dokaj dobro uspevamo v tej ostri konkurenci. Tudi drugi priznavajo, da je IMP med jugoslovanskimi delovnimi organizacijami eden najbolj zanesljivih izvajalcev in si je v Iraku ustvaril dobre reference. O tem pričajo objekti, ki jih končujemo v rokih (in dosti, dosti hitreje kot bi jih gradili doma), o tem pričajo tudi nove pogodbe, ki jih sklepamo.

»Znamo delati,« ima navado govoriti inž. Zima. »Naši monterji niso nič slabši od francoskih ali švedskih, plačani so pa vendarle manj. Naša šibka točka je organizacija dela — od dobav materiala pa do režije.«

Monsterska ekipa na projektu, ki ga vodi inž. Anton Zima.

Nadaljevanje s 4. strani

zamudili zaradi vojne,« pravi vodja tega projekta Marjan Križan.

Ja, bila je vojna. Gradisovci so ravno leteli v Bagdad, ko je začelo pokati in so se kar obrnili. Šele na začetku letošnjega leta so pošteno zastavili rok pa je tekkel. In so ga ujeli. Mesec dni bo zamika z urejanjem okolice, ampak to je po pogodbi.

To gradbišče, je v gozdčku, pa je celo vročina manj huda kot v puščavi, čeprav po temperaturi ni velikih razlik. 13. septembra, ko sem bil tam, je bilo 47 stopinj v senci. Tudi tam je bil začetek težak. Hrano so jim vozili z Abu Greiba, od koder je dve do tri ure. Nikoli nisi vedel, ali bo prišla in kdaj bo prišla. Vode je zmanjkovalo.

Potem so postavili naselje, uredili kuhinjo, spremljajoče objekte. Ampak takrat je bila že velika zamuda pri delih. Tako so barake za 120 ljudi stlačili dosti več delavcev. Ko sem jih obiskal v času najbolj napetih zaključnih del, jih je bilo 330. Po štiri ali pet v sobi. Postelja pri postelji.

Tudi tik pred koncem del razburjenja ni manjkalo. 10. septembra je bager pretrgal glavni električni vod, 12. zjutraj visokonapetostni vod, zvečer je podrl hidrant in 13. so pretrgali nizkonapetostni vod. Da bi človek popenil. »Če bom še kdaj delal kakšen kol tu doli v Iraku, si bom najprej napravil dobro zaščitno mufen,« pravi Vital Nabrgoj, ki je kot šef elektromontaže skrpal te potrgane kable.

Ampak podpisani PAC (preliminary acceptance certificate) je

kot obliž za najhujše težave. Dobro so delali, tako naši kot Gradis, s katerim imamo na tem projektu dohodkovne odnose. Tudi po tej plati odnosov med izvajalci del je to gradbišče lahko za vzor, kako lahko ob urejenih medsebojnih odnosih in dobrem sodelovanju delamo hitro in učinkovito. V Jugoslaviji bi takšne objekte delali dve leti ali tri,« pravijo ljudje, ki takšna dela poznajo.

»Za likof ste si zaslužili dva kubika belega!«, je rekel inž. Kumšeta.

»Za vsakega delavca meter špricarja!«, so zahtevali Štajerci. Še bi lahko pripovedovali podobne zgodbe. Res je, na vseh gradbiščih delo ne teče enako dobro, tudi z gradbinci ne sode-

lujemo povsod enako lepo kot z Gradisom na tem gradbišču. Ampak lahko rečemo, da so pogoji dela za monterje povsod izredno težavni, roki povsod zelo napeti in da naši ljudje res dajo od sebe, kar je mogoče. Dela se po deset ur in več dnevno, šest dni na teden, razen v petkih, ko je nedelja (po arabskih običajih).

»Tudi mi se dobro zavedamo, da delajo naši monterji v izredno težkih pogojih in je zato normalno, da so tudi boljše nagajeni,« pravi vodja kadrovske službe v Iraku Ivan Herga. Administrativci imajo sicer nekaj višje osnovo, vendar pa velja tihi dogovor, da njihove nadure niso plačane razen v izjemnih primerih, če je obseg dela le nenormalno velik. Praviloma pa admi-

nistracija dela, dokler pa delo ni opravljeno. Tudi v petek, če je treba in to brez nadur. Zato imajo monterji z nadurami, terenskim dodatkom in z dodatkom za posebno težke pogoje, če so do njega upravičeni, višje osebne dohodke kot administrativci.

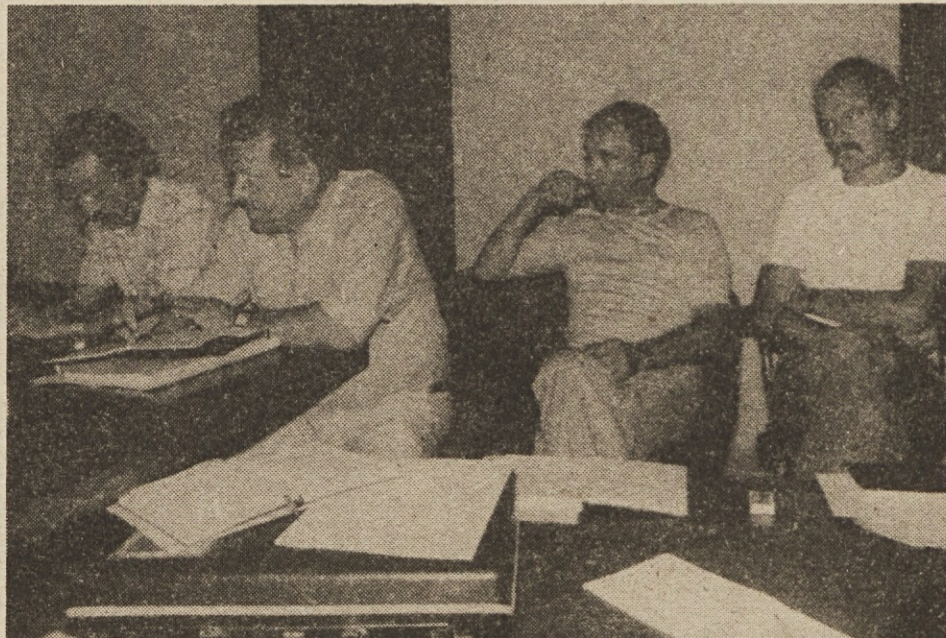
»Pri nas smo načelo o boljšem nagajevanju dela v neposredni proizvodnji že uveljavili,« pravi Herga. »Nekaterim novincem, ki so prišli šele v zadnjem času, se to zdi čudno. Imeli smo tudi pripombe, češ ne bomo delali dodatnih ur, če ne dobimo plačanih nadur, toda sicer je trdno zakoninjena zavest, kako kravpo težko so prisluženi monterjski dolarji.«

Naselje na gradbišču, kjer delamo skupaj z Gradisom.

»Material nam morate bolj redno pošiljati!« so zahtevali vodje projektov na sestanku z generalnim direktorjem.

Nekateri šefi naših projektov v Iraku: Miha Šmuc, Lojze Podlogar, Peter Sovinc in šef finančno-računovodske službe Ivan Batagelj.

Dežela bogate tradicije in osupljivo hitrega razvoja

Salko Bukarić je najboljši pre-
jalec za arabščino v Bagdadu.
ega ne trdi on sam, to pravijo
rugi. On pravi samo: »Ja, slišal
km, da me hvalijo.« Zakaj se je
hčel učil za študij arabskih jezikov
književnosti ne zna povedati.
akšnih posebnih namenov ali
priljev ni imel. Zanimalo ga je
jezič. Najprej je študiral v Saraje-
u, nadaljeval pa v Maroku, kjer
diplomiral.

lizacije. Po drugi strani pa slišim,
da so letos odprli prvo opero. To
preseneča, saj je Bagdad vendar
milijonsko mesto.

»Da, opero so odprli julija, za
obletnico revolucije. Kulturno
življenje je tu slabše razvito.«
Zakaj?

»Mislim, da je to posledica kol-
onializma. Bili so stoletja pod-
djarmljeni. Najprej pod Turki,
nato pod Angleži. Verjetno zdaj
nimajo časa, da bi razvijali vse
naenkrat. V prvem planu je iz-
gradnja industrije, mest, šol.
Kultura je bolj zapostavljena.«

dosti večjem prostoru. Kako pa
hodite po mestu, saj avtobusov ni
videti ravno dosti?

»Mestnega prometa praktično
ni. Avtobuse imajo, vendar vo-
zijo na zelo kratkih razdaljah. Če
bi hotel z mestnimi avtobusi z
enega konca Bagdada na drugi
konec, bi porabil najmanj pol
dneva. Kajti Bagdad meri pri-
bližno 60 kilometrov v dolžino in
40 kilometrov v širino.«

Da, tudi če upoštevamo, da
ima okrog tri milijone in pol pre-
bivalcev, je dosti večji, kot
evropsko mesto, kjer živi isto
število ljudi. Toda kako torej
greste v mesto?

»Z avtomobilom. Brez avto-
mobila tu ne opraviš ničesar.«

Kako pa je s parkiranjem?

»Do pred pol leta ni bilo no-
benih problemov. Avtomobil si
lahko pustil praktično kjerkoli in
šel po opravkih. V zadnjem času
pa so uvedli stroge kazni, tudi do
30 iraških dinarjev samo za na-
pačno parkiranje. Parkiranje je
prepovedano v vseh glavnih uli-
cah. Parkiriš ni. In tako je res
težko. Zgodi se, da moram iti
tudi tri, štiri kilometre od kraja,
kjer lahko parkiram do tja, kjer
imam opravke. Razen tega je
Bagdad veliko gradbišče. Gra-
dijo ceste, nadvoze, tudi kanali-
zациjo, pripravljajo se na konfe-
renco neuvršenih, ki bo prihod-
nje leto. Širijo ceste, rušijo stare
četrti.«

Rešitev bi bila podzemna že-
leznica.

»Mislim, da imajo načrte že
pripravljene. Pred kratkim je
predsednik vlade povedal po te-
leviziji, da bodo gradili mesto.
Ne vem pa, kdaj bodo začeli.«

Kako pa je z religijo?

»Muslimanska vera, zlasti šiit-
ska, je tu še zelo močno zakore-
ninjena, čeprav državna oblast
vere seveda posebej ne podpira.
Če pogledamo vojno, na primer,
priznajo svoje uspehe vlogi
Baas partije, ne pa religiji, kot na
drugi strani Iran. In ravno tako
velja za ves napredek. Po drugi
strani pa politika ni protireligi-
ozna. Po izbruhu vojne celo
opazam znake, da so do religije
bolj naklonjeni, o čemer govore

Salko Bukarić.

razni obiski, ki jih prenaša televi-
zija. Namen tega je verjetno str-
niti vrste ljudi za vojno. Stranka
Baas kot taka pa seveda ni religio-
zna stranka. Je socialistična
stranka, ki skuša najti takšno pot
v socializmu, ki bi tej državi naj-
bolj ustrezala.«

Vendar imam občutek, da je v
Bagdadu relativno malo džamij,
zlasti, če upoštevamo, kako
ogromno je to mesto. Tudi če ga
primerjamo s Sarajevom, se mi
zdi, da je v Sarajevu več džamij.

»To ne drži. Pač pa gradijo
mnoge džamije brez minaretov.
Nasploh so tu džamije manj
okrašene, razen največjih in
zgodovinskih, ki so zares lepe.
Mnoge džamije pa so čisto kot
navadne hiše. Zato se vam ne
čudim, da tu ne vidite džamij, če-
prav so, kajti kdor ne pozna
mesta, jih lahko spregleda.«

V mestu se vojne skoraj ne
čuti, če izzamemo zatemnjenje.
Je to res ali samo napačen vtis?

»Zdaj se vojno res manj čuti.
V začetku je bilo huje, ko je bil
Bagdad neposredno ogrožen z
bombardiranjem. Toda Iračani
so si prizadevali, da dalje nor-
malno delamo, kot da ni vojne.
Toda tudi danes, ko res vse teče
domala normalno, se vno čuti.
Nekatere institucije so prazne,
nekatera dela so ustavljena, ker
ni delavcev. Še bolj pomembno:
Med Iračani je prisotno vojno
vzdušje, čeprav se tega pogosto
ne zavedamo. Toda kdor je v sti-
kih z njimi, vidi, da je to vzdušje
prisotno. Kar se tiče življenja, sadja
in povrtine, pa tudi cigaret —
tega se mi zdi, da je celo več kot
pred vojno.«

Kmetje so nas podili z vilami

Alojz Prijatelj je naš veteran v
Iraku. Prišel je leta 1977 pri-
pravljat gradbišče za našo prvo
tovarno, ki smo jo gradili v Iraku.

»Prišli smo z materialom in
monterji. Jaz sem bil na samem
začetku, par dni za Sašom Vidi-
cem, ki je bil šef montaže. Potem
so bili gradbinci in prevajalka,
sedanja Vidičeva žena.«

In kako je bilo?

»Ja bile so njive. Kmetje so
nas malo tudi z vilami podili, ker
smo morali s traso čez njihove
lubenice. Pšenico pa so ravno ta-
krat poželi. Bilo nam je seveda
težavno v tej vročini,

Hude preglednice so nam delale
mravlje, in sicer rdeče, ki so pi-
kale kot za stavo. Razsajale so
tudi razne bolezni.« Ko zdaj
odhajajo naši ljudje v Irak precej
dobro vedo, kaj jih tukaj čaka,
saj je v IMP že kar precej ljudi, ki
so tukaj delali!

»Mi smo o Iraku bolj malo ve-
deli. Jaz sem povprašal pri Radu,
pri njegovem zdravniku, kajti oni
so bili že prej tu doli.

radi dobro zaslužili, na kar so bile
tudi pripombe v podjetju, so pa
znali dobro delati in tako smo
delo uspešno zaključili. Mislim,
da je bil to velik uspeh.«

Tukaj ste dobra štiri leta. Ko-
liko se je v tem času spremenil
Irak?

»Med letom 1977, dol smo
prišli v začetku avgusta, v tem
kako so oblečeni, vidi se na pro-
metu — takrat so bile ceste še
brez črt, nobenih zeber ni bilo, v
Bagdadu je bil en sam samofar —
danes vidite, da je to povsem
evropsko mesto, da ne govorim o
umazaniji, ki je bila. Skratka,
povsod je očiten velik napre-
dek.«

Nato je Alojz Prijatelj šel za
mesec dni in pol domov, pa se
vrnil in postal vodilni monter na
gradbišču, ki ga vodi Lojze Pod-
logar. In tam je delal, ko se je za-
čela vojna z Iranom. Kakšen je
bil začetek vojne?

»Dvajsetega septembra je bil
prvi alarm. Moram reči, da so se
naši fantje v začetku kar malo za-
frkavali, ko smo hodili v zaklo-
nišča pod betonske plošče. Po-
vedali so nam, da v petnajstih
minutah po alarmu pride letalo
do Bagdada. Vsak je čakal tistih
petnajst minut, potem smo šli
ven, ker smo vedeli, da so leteli
drugam in je fante zanimalo, če
bodo kaj videli. No, enkrat smo
takole stali tam zunaj, pa kar na-
ravnost prihurimo dve letali,
vsako po eni strani. Eno se je
komaj izognilo dvigalu na grad-
bišču. Takrat se je začel dvigati
prah. Šli smo v zaklonske, ozi-
roma popadali po tleh. To je bil
prvi udarec, ki smo ga doživeli.
Takrat je padel v naselje kos ra-
kete, vendar ni bil nihče poško-
dovan in tudi škode ni bilo.«

Kaj pa naslednje dni?

»Čez par dni je bilo še hujsje.
Takrat so z raketami obstrelje-
vali letališče stezo v sosesčini in
uničili nekaj iraških letal. Takrat
so tudi odločili, da se dela za
nekaj časa prekinajo.«

In za konec: Zakaj ste toliko
časa tu doli, ob tem ko se mnogi
pritožujejo, kako hudo je tukaj?

»Takole pravim, da neke pač
moraš delati. Drugič pa me veže
še to, da sem nekaj zaslužil in
začel graditi hišo pri Cerknici, pa
je zdaj ne morem pustiti na pol
dokončane.«

No in ta zdravnik nam je sve-
toval, kje naj jemljemo vodo,
kako naj živimo. Svetoval nam
je, naj čimveč pijemo. Dal nam
je tudi razne tablete. Opozoril
nas je, da nas bo bolela glava, če
bomo preveč na soncu. Toliko
smo pač vedeli in tako smo delali.
Delati smo začeli zgodaj,
preden se je zdanilo smo svietili z
reflektorjem, da smo raznosili
cevi.«

Tovarna, ki ste jo zgradili velja
za zelo uspešno delo. »Ja, bilo je
zelo uspešno delo, čeprav smo
imeli tudi težave, predvsem z
materialom. Moram pa reči, da
so bili tisti ljudje zares dobri lju-
dje. Zbrali smo take ljudi, ki so

Alojz Prijatelj.

»To podnebje je takšno, da ni
infekcij. Temperature so od
marca nad 40 stopinj v senci.
Bakterije pa ne živijo tam, kjer
so visoke temperature. To je zelo
pomembno, ker bi bilo res hudo,
če bi imeli še nevarnost infekcij
glede na poškodbe, ki se dogajajo
na gradbišču.«

Delo na gradbišču v Iraku je
zelo intenzivno. Ali je zaradi na-
porov, utrujenosti in vročine tudi
več poškodb?

»Na našem gradbišču se
lahko pohvalim, da bi lahko bili
mogoče vzor drugim. Med seboj
smo zelo tesno povezani, delamo
v bistvu kot bi bili ena sama ve-
lika družina. Tako med gradbe-
nimi delavci, niti našimi niti ira-
škimi nismo imeli nobene zares
hude nesreče. Bile so manjše za-
deve, posledica neprevidnosti
samih delavcev pa tudi nepozor-
nosti šefov in vodij skupin, ker
niso zagotovili rokavic in druge
primerne opreme.

Pomembno vprašanje je tudi
vzgoja ljudi. Nekaterim je težko
dopovedati, da se morajo za delo
primerno obleči, glede na to, da
so na gradbišču žejlji, črepije in
da imamo v teh krajih tudi kače,
škorpijone. No, glavno je, da se
ves čas ni zgodila niti ena težja
nesreča. Bila sta morda dva pre-
lomla, nekemu je padla opeka na
glavo, a nič ni bilo hujsjega.«

Zadnji čas pravijo, da je na
Bližnjem Vzhodu kolera. Ali je
tudi v Iraku?

»Kolera je bolezen umazanije
in onesnažene vode. Ko ljudje
potujejo, jo prenašajo. Če ni
stalne mikrobiološke kontrole vode,
lahko izbruhne. Jaz se nisem bala,
saj so se naši ljudje vestno od-
zvali vabilo na cepljenje. Vsak
mesec tudi kontroliramo vodo.
Za vsak slučaj smo cepili tudi
proti tifusu, čeprav ga tu ni.
Skratka, za zdaj ni bilo nobenega

primera teh bolezni.«

Kakšna je vaša ambulanta v
naselju?

»Imamo ambulanto v kontej-
nerju, veliko 2 kvadratna metra.
To je bolj partizanska bolnišnica,
v kateri imam osnovni material,
povoje in druge stvari.«

Je to dovolj?

»Ne bi bilo slabo, če bi bila
večja, saj je bilo v naselju včasih
tudi 350 ljudi in še kopica gostov.
Res pa je tudi, da nam je povsem
zadostala, ker kot rečeno nismo
imeli nobenih večjih zdravstvenih
težav.«

Ob poškodbah pa ste verjetno
iskali pomoč tudi pri tukajšnjem
zdravstvu.

»Da, za večje zadeve, če je
treba šivati, na primer glavo,
gremo v bolnišnico v Bagdad.«

Ali so tu kdaj problemi?

»Ne, nikoli jih ni bilo. Jaz
grem vedno z delavcem, ki po-
trebuje pomoč, da povem, kaj bi
rada. Imam tudi občutek, da
tukaj Jugoslovane zelo cenijo in
so nam vrata povsod odprta. V
začetku je bilo treba za pregled z
rentgenskim slikanjem plačati
800 do 1000 dinarjev, zdaj je
urejeno tako, da niti to ni več po-
trebno. Tudi pri zobozdravniku
so storitve brezplačne, razen
protez. Toda, če se gre v državno
bolnišnico je tudi to plačilo mi-
nimalno, medtem ko imajo za-
sebni zobozdravniki zelo različne
tarife.

Razen tega so mi v bolnišnicah
tudi dali informacije, kakšne bo-
lezni imajo oni. Znano je, da je v
Iraku razširjena tuberkuloza.
Verjetno je to, ker živijo v hišah
iz zemlje, ki so zelo vlažne. Pre-
hrana je slaba, razen tega pa so ti
astenični suhi ljudje predisponi-
rani za tuberkulozo. So tudi
druge bolezni, toda glede na
Afriko, pa tudi naše kraje, jih je
znatno manj.«

Vroče, vendar zdravo podnebje

Ana Džaja je medicinska se-
stra na gradbišču tovarne, ki jih
gradimo skupaj z Gradisom. Je
Dalmatinka, navajena vročine,
bila je v Libiji, zna malo arabsko,
zna angleško, doma se ji je ždelo,
da zasluži pre malo, pa je prišla k
nam v Irak. Kakšni problemi so
na takšnem gradbišču?

»Precej stvari je potrebnih in
to že pri sami organizaciji grad-
bišča. Lahko rečem, da je bila tu
napaka že na začetku, čeprav je
vzrok objektivni. Ko so priprav-
ljali gradbišče, ni mogel nihče
vedeti, da bo treba dela prekiniti
zaradi vojne, zato pa potem na-
daljevati s toliko hitrejšim tem-
pom. To pa pomeni, da mora biti
v naselju več ljudi, kot smo načr-
tovali in zato ne bi bilo dobro, če
bi drugje naredili podobno.« In
kakšne posledice ima to?

»Preveč ljudi je na premajh-
nem prostoru, to pa ni dobro. V

majhni sobi so štirje, ponekod
celo pet delavcev. Če pa človek
nima dovolj prostora za bivanje,
nastajajo težave. Eni kadijo, eni
pijejo, drugi hočejo mir, hočejo
počivati. V naših naseljih mo-
ramo to upoštevati in zagotoviti
delavcem več prostora, kajti tuse
dela pod zelo težkimi pogoji. Lju-
dje potrebujejo počitek, saj
težko prenašajo podnebje, pose-
bno Slovenci, ki niso navajeni
na tako podnebje. To je tako, kot
da bi presadili rastlino s Triglava
na Brač. Meni, recimo, je lažje.
Sem Dalmatinka, od rojstva sem
navajena na vročino in bila sem
tudi v Afriki, pa se mi zdi, da je tu
sicer res vročina, vendar je zrak
topel in je mnogo bolj znošen kot
recimo v Bahreinu ali Kuvaitu.«

To kar ste navedli na začetku,
so bolj socialni in psihološki pro-
blemi. Kakšne pa so bolezni, ki
se pojavljajo na tem koncu
sveta?

Ana Džaja.

V Bagdadu je našel zaposlitev
pri Beograjskem Radu, od tam je
prešel k Tehniki, s katero smo
imeli skupno gradbišče in tako se
je znašel pri nas.

V Iraku ste že peto leto. Poz-
nate arabščino in tako lahko naj-
bolje poveste, kako ta dežela živi
in se razvija.

»Od leta 1977, ko sem prišel
doli, se je marsikaj spremenilo.
Življenje je danes mnogo
boljše, kot je bilo. V začetku pa
bilo zelo težko. Za mene niti
ni bilo tako težko, kajti jaz
sem v arabskem svetu že prej
diplomiral.«

Je z Arabci težko navezati
stike?

»Ne, sploh ne.«

So prijazni?

»Ne toliko kot Maročani, ven-
dar so zelo prijazni. Če bi nas to-
liko časa zatirale razne druge dr-
žave, kot so njih, dvomim, da bi
bili tako ljubeznivi do tujcev.
Zlasti so odprti do nas, Jugoslo-
vanov.«

Imate tukaj med Iračani prijatelje?

»Imam poslovne prijatelje,
sicer pa ne. Zdi se mi, da se držijo
polj zase, da neradi sklepajo in-
tima prijateljstva z drugimi.«

Kaj je za vas v Iraku najbolj
zanimivo? Kaj se plača pogleda-
ti?

»Z zgodovine vemo, da je Irak
črna civilizacija. Babilonska-
sirska kultura, to so začetki člo-
vske civilizacije. Zato se plača
pogledati Babilon, Ninive,
Muro. Od novejših zgodovin-
skih spomenikov islamske kul-
ture sta tu Kerbala in Nedžef, da
ne naštevam drugih. Zgodovin-
skih spomenikov je v Iraku
ogromno. Sever je zanimiv, ker
tikre tam podnebje lažje, ker je več
vegetacije. Toda Irak v primer-
javi z drugimi arabskimi drža-
mi svoje zgodovinske spome-
nike najslabše vzdržuje.« Mislite
turističnem smislu?

»Da. Poglejte Jordanijo, Ma-
roko, Tunis, kako skrbijo za
svoje zgodovinske spomenike in
kako razvijajo turizem nasploh!
Toda prednost Iraka je v tem, da
je zelo bogat, da se razvija v ce-
loti in zanesljivo bo sčasoma po-
krel tudi za večji obisk svojih
zgodovinskih spomenikov. V
Babilonu, na primer, lahko vidite
arheologe, kako raziskujejo
nove predele tega zgodovinskega
moneta. To traja že dve leti. Samo
prejema se bolj počasi.«

Če primerjamo Bagdad z dru-
gimi mesti, se mi zdi da se širi na

Razpis

TOZD Inženiring izvoz—UVOZ

vabi k sodelovanju za potrebe delovne enote v Alžiru

1. pomočnika vodje delovne enote
2. tajnico

Za opravljanje del in nalog pod točko 1. se zahteva:

- strojni ali elektro tehnik z večletnimi izkušnjami na operativnem področju montažnih programov IMP
- zaželeno vsaj delno poznavanje francoskega jezika

2. — končana ustrežna šola administrativne smeri z nekajletnimi izkušnjami
- znanje francoskega jezika

Delovno razmerje v TOZD Inženiring se sklenu za čas izvajanja del v Alžiru, tj. predvidoma 15 mesecev.

Prošnje sprejema kadr. spl. služba DO IZIP 15 dni po objavi v časopisu »Glasnik«.

Samoprispevek III — Nadaljevanje skupno začrtane poti

Že deseto leto mineva, odkar smo Ljubljenčani dokazali visoko stopnjo svoje družbene zavesti in pripadnosti socialistični samoupravni skupnosti ter združili sredstva za objekte družbenega standarda s samoprispevom I. in II. V tem času je bilo zgrajeno 100 novih objektov, ki pomenijo bistven napredok na področju družbenega standarda v Ljubljani. Z združevanjem sredstev in odgovorno izvedbo začrtanega programa izgradnje objektov družbenega standarda, smo Ljubljenčani dokazali, da je socialistična solidarnost in vzajemnost postala sestavni del našega samoupravljanja in planirane razvoja zadovoljevanja skupnih družbenih potreb.

Da pa ne bi zaostajali za potrebami razvoja družbenega standarda nas vseh v prihodnosti, je potrebno storiti še korak naprej in nadaljevati skupno začrtano pot.

Z namenom — da bi se delovni ljudje in občani v Ljubljani kar najboljše in angažirano pripravili na potek javne razprave o samoprispevu III., je bil izdelan program in operativni načrt za politične aktivnosti. V okviru tako začrtane izvedbe je tudi koordinacijski odbor sindikata SOZD IMP na svoji seji dne 9. 9. 1981 obravnaval program dela izvršnih odborov sindikata za samoprispevek III. Iz podane obravnave na seji je bilo razvidno, da so vsi predsedniki IO ZSS dobili gradivo za samoprispevek III (Ljubljansko področje). IO ZSS po temeljnih organizacijah v okviru SOZD IMP so oblikovali akcijske odbore, ki bodo vodili celotno akcijo v združenem delu. Vsa potrebna gradiva in informacije bodo v teku javne razprave pravočasno prešli od občinskih operativnih štabov za izvedbo samoprispeka III, vso pomoč pa jim bo nudil tudi koordinacijski odbor sindikata SOZD IMP.

Na koordinacijskem odboru smo se dogovorili, da bomo z vso resnostjo pristopili k izvedbi samoprispeva III. in v svojih delovnih sredinah z obrazložljivo program, namena in ciljev samoprispeva III. celovito seznanili delavce o potrebnosti združevanja sredstev iz osebnih dohodkov delavcev in občanov v višini 1,5% za napredok na področju družbenega standarda ter boljši in lepši jutri za vse nas, predvsem pa za naše najmlajše malčke.

Predsednik KOŠ SOZD IMP
Rojic Janez

Kar smo zgradili, je jamstvo za naprej

V desetih letih je bil z izgradnjo 100 objektov (46 otroških vrtcev, 44 osnovnošolskih objektov, 5 zdravstvenih domov, 4 domovi za starejše občane, 1 vzgojna posvetovalnica), ki so bili zgrajeni s sredstvi prvega in drugega samoprispeva, dosežen na področju družbenega standarda bistven napredok. Odpravljeni ali zmanjšani so bili številni problemi na področju otroškega varstva, šolstva, zdravstva. Vendar pa s tem še ni vse narejeno na področju družbenega standarda, saj še vedno zaostajamo za nekaterimi mesti in industrijskimi središči v Sloveniji, predvsem na področju otroškega varstva, šolstva ter osnovnega in preventivnega zdravstvenega varstva. Še vedno čaka na vključitev v vrtec v Ljubljani približno 7000 otrok.

Z dogovori o temeljnih planov občin in mesta ter s samoupravnimi sporazumi o temeljnih planov samoupravnih interesnih skupnosti družbenih dejavnosti za sedanje plansko petletno obdobje smo se samoupravno opredelili, da bomo na področju družbenih dejavnosti dajali prednost razvoju otroškega varstva in preventivnemu zdravstvenemu varstvu.

Zato pa je potrebno kljub sedanji ekonomski situaciji nadaljevati s takim načinom združevanja sredstev, za kakršnega smo se delovni ljudje in občani Ljubljane pred desetimi leti prvič odločili, če ne želimo z družbenim standardom obstati.

Tako se bomo novembra odločili o podaljšanju samoprispeva za prihodnjih pet let. Odločili se bomo, da bomo še naprej prispevali 1,5 odstotka osebnih dohodkov. Na ta način bomo v petih letih zbrali 3.807.070.000 dinarjev. Ob sofinanciranju sredstev, ki so zagotovljena v samoupravnih sporazumih s sosednjimi družbenimi dejavnostmi, bi skupno zbrali 4.837.600.000 dinarjev. S temi sredstvi bi v naslednjih petih letih pridobili 8 objektov in 4 prizidke vzgojno-varstvenih zavodov, 3 nove šole in 8 prizidkov, 1 glasbeno šolo, 3 zdravstvene domove in 2 zdravstveni postaji, porodnišnico, center za slušno in govorno prizadeto mladino; obnovili bi mladinski zdravstveni center na Rakitni, adaptirali (s soudeležbo), Lutkovno gledališče, varstveno tehnični center (s soudeležbo). Le tako bi v Ljubljani dosegli 53 odstotno vključitev otrok v otroške vrtce, 1,20 izmenski pouk v osnovnih šolah, 15 odstotkov otrok v celodnevni šoli, 27 odstotkov otrok v podaljšanem bivanju, izboljšanje preventivnega zdravstvenega varstva, odpravili nadopustne razmere v porodnišnici.

Stabilizacija je tudi boljše vrednotenje težkega proizvodnega dela

Prvi korak: 5 do 7 odstotkov

Nad osebnimi dohodki se v IMP vsi pritožujemo. Ne samo, da so nasprotni priznani glede na bezljudje življenjskih stroškov, pač pa se zaostajajo tudi vse več sistemskih pomanjkljivosti. Z raznimi popravki vse bolj rušimo načelo, naj bi bila približno enaka dela tudi približno enako ovrednotena. Vedno bolj nam je jasno tudi, da proizvodnega dela ne vrednotimo dovolj. Če drugega ne, nas na to opozarjajo odhodi visokokvalificiranih monterjev in proizvodnih delavcev. Individualna stimulacija režijcev se kaj počasi uveljavlja.

V Livarju so rekli, da smo se o teh zadevah že dovolj pogovarjali, pa nič naredili. In so se odločili, da bodo nekaj naredili. Tako so že uvedli dodatno stimulacijo za proizvodno delo, pri Institutu za tržne raziskave in organizacijo dela (ITEO) pa kanijo naročiti študijo o novem sistemu osebnih dohodkov. Nekaj podrobnejših pojasnili o tej problematiki je dala direktorica računovodstva v delovni organizaciji Livar Anica Rovanišek.

»V okviru stabilizacijskih ukrepov smo letos uvedli določene spremembe v sistemu nagrajevanja tako proizvodnih kot režijskih delavcev,« je povedala. »V osnovi imamo nagrajevanje urejeno tako kot vsi ostali v IMP, se pravi osnovna vrednost relativnega razmerja, potem imajo proizvodni delavci normo in

razne dodatke glede na pogoje dela. Giblivi del režijskih delavcev v tozdu pa je odvisen glede na doseganje plana fakturirane realizacije, režijski delavci v delovni skupnosti pa imajo učinek glede na povprečje realizacije tozduv.

Sistem smo spremenili tako, da smo tudi tistim proizvodnim delavcem, ki imajo sicer samo normo, dali dodatno stimulacijo po istih kriterijih kot veljajo za režijske delavce. Stimulacija glede na izpolnjevanje norme je ostala, zraven pa dobijo proizvodni delavci še polovico vrednosti režijske stimulacije. Konkretno: Če imajo režijski preseg plana za 10 odstotkov, imajo proizvodni delavci normo in zraven dodatnih 5 odstotkov gibljivega dela kot dodatno stimulacijo.

Kako priti do bolj objektivnih meril za individualno nagrajevanje?

Nobenega režijca ne bo vrag vzel, če bo napisal poročilo, kaj je naredil

Pri delitvi osebnih dohodkov moramo povečati delež individualne stimulacije, pravimo. Toda kako? Ključno vprašanje pri tem so merila. Zato zasluži predlog metodologije za delitev osebnih dohodkov po rezultatih dela, ki ga pripravljajo v Promontu, tem večjo pozornost. O tem pravilniku sem se pogovarjal z glavnim direktorjem Promonta Samom Poljanškom.

Za začetek: V kakšni fazi je priprava metodologije za delitev osebnih dohodkov po rezultatih dela?

»Doslej smo gradivo obravnavali na strokovnem kolegiju in s predstavniki sindikata. S predstavniki sindikata zato, da smo se opredelili do osnovnih izhodišč, kajti gre za pomembne spremembe. Ena od takih novosti je na primer tekoče obračunavanje norm. Jaz sem pričakoval, da bo trajalo tri dni, da bomo šli res podrobno skozi vse določbe. No, končali smo v enem dnevu od pol osmih do okrog petih popoldne. Sestanek je dal vendarle vrsto novih idej, tako da gradivo dopolnjujemo. V tozduh so že imenovane komisije, ki bodo normirale delo.

No, pri vseh režijskih delih to ne bodo čisto eksaktne norme, pač pa bolj ocena, koliko nekdo dela. Pri vseh takih delih, ki ne bodo zahtevala večjih evidenc, bomo uvedli pravo normiranje. Pri strojeopiskih, na primer. Pri obračunu osebnih dohodkov, kjer pa je obseg dela v bistvu določen s številom naših delavcev, tam seveda ne moremo ubrati iste poti, pač pa bo osnova obseg, primerjan med posameznimi referenti v delovni organizaciji; to bo potem merilo za večjo ali manjšo individualno stimulacijo. Zdjaj smo tako daleč, da bomo v decembru zanesljivo razpisali referendum. Proizvodni delavci hočejo, da bi nov način uveljavili takoj. Mislim, da to ne bo šlo v celoti, ker je potrebne več časa.

Kako povečati delež individualne stimulacije? Z dodatnimi merili!

Zakaj ste se odločili delati metodologijo za delitev po rezultatih dela? Zakaj ste zajeli tako proizvodno kot režijsko delo, čeprav vemo, da v proizvodnji že imamo norme, medtem ko jih režija nima?

»Najprej moram jasno povedati, da ni ta metodologija nič novega v IMP-jem, sistem delitve dohodka. To je dodatek k sistemu, njegova konkretizacija.

Razlog, da smo pripravili nov pravilnik, je naša sprejeta politika osebnih dohodkov. Naši normativi dosegajo sedem do deset odstotkov osnovnega

osebnega. Kako naj pri enakih normah povečamo delež individualnega nagrajevanja? Kajti sprejeto je, da delavec mora za enako delo dobiti več stimulacije, medtem ko naj delež osnove pada.

Torej je treba iskati dodatna merila?

Poleg količine bomo ocenjevali še kakovost in gospodarnost

»Tako je. Zdjaj imamo za proizvodno delo norme, ki temeljijo izključno na količini dela, ne upoštevajo pa nekaterih drugih elementov od kvalitete dela, izpolnjenih ur, izpolnjevanja rokov za delo.

Danes torej poznamo količinsko normiranje, čeprav je bilo tudi tukaj precej odvisno od presoje referenta, ki norme obračunava. Poznamo tudi primere dela, ki ga nismo mogli normirati. To je na primer pri neki tehnologiji, ki je doslej še nismo delali. V takem primeru delavci niso bili normirani, pač pa smo uporabljali kar povprečje tozda.

Zdjaj uvajamo kvaliteto tako v zahteva neko objektiviranje meril.

In kako boste objektivirali merila za kvaliteto?

»Če pri varjenju radiografsko preverjamo zware, je zadeva jasna. Zdjaj je treba podobno narediti še za ostala dela, se pravi, dovolj podrobno opisati, kako se ocenjuje kakovost posameznega dela. Tega seveda nismo mogli predpisati v pravilniku.

Za vsako delo posebej bo treba objektivirati merila za ugotavljanje kakovosti

Zato smo rekli, da je pravilnik samo okvir, da ga pa morajo dopolniti tozdi oziroma službe. Če ima tozdi službo za kontrolo, bo ona dopolnila pravilnik o kontroli. Tako bodo ta merila bolj konkretizirana, saj vemo, da je vprašanje meril pri kakovosti najpomembnejše. Če imamo trideset ali štirideset operativcev, ima sigurno vsak svoja merila, kaj je kvaliteto opravljeno delo. Dokler ne bomo imeli bolj natančno obdelanih meril za ugotavljanje kakovosti, ne bo mogla biti objektivno.

Uvajamo pa tudi gospodarnost. Zaenkrat porabe materiala nismo obravnavali, ker je nismo sposobni nadzirati. Če pa bomo uvedli računalništvo, bomo to lahko kontrolirali stoo odstotno. Predlagamo pa ocenjevanje izrabe časa.

Tu so vključena tudi nujna dela. Zdjaj se dogaja, da nekateri nočejo delati nadur. Mi pa vemo, da kljub vsem prizadevanjem po zaščiti delavca, ne bomo nikoli mogli delati brez nadur. Imamo primere rekonstrukcij, ko tovarna med dopusti stoji in moramo končati delo v štirinajstih dneh. Nujna dela se pojavljajo tudi pred kurilno sezono. Delavci so prisiljeni delati nadure, ker jim damo odločbo. Če delavec ni stimuliran seveda ne bo delal. Vemo pa tudi, da pri takih pospešenih delih tudi več naredijo. Zato je prav, da ima skupina, ki dela opravi v določenem roku in s tem tozdu veliko prispeva, tudi ustrezno stimulacijo.

Večja storilnost ni le rezultat več fizičnega dela, pač pa tudi boljše organizacije

»Skratka,« pravi Samo Poljanšek, »produktivnost ohranjamo, saj produktivnost težko povečujemo fizično. Lahko je povečujemo z boljše organizacijo dela. Organizacija pa dejansko pomeni gospodarnost in ne samo količine.«

Uvajati torej tudi merila za režijska dela, za katera mnogi še vedno mislijo, da se jih sploh ne da meriti. Je to nekaj povsem novega, ali jih v Promontu morja že imate?

»Imamo različne načine. Podobno, nekoliko manj dodelan sistem že nekaj časa uporabljamo v delovni skupnosti. Tako uporabljamo kot kriterij roke za posamezna dela. Mislim, da je zelo pomembno, če je periodični obračun narejen pravočasno, saj tako ostane več časa za razpravo o njem.«

Torej nimate osebne ocene.

»V delovni skupnosti je nimamo. Tudi v Klimi montaži imajo merila za razvrščanje ljudi v delavnici. Nasploh pa velja izpolnjevanje planov, individualno ocenjevanje pa je na osnovi osebne ocene. Vendar mislim, da so kriteriji pri osebni oceni premalo objektivni, da ne bi prihajalo do sporov.«

In kako boste ocenjevali režijska dela?

»Sam sistem je v osnovi enak. Ocenjevanje kakovosti je tu izrazito restriktivno — za vsako napako so določeni odbitki od

osebnih dohodkov. Zoper 10-letni bili takoj ugovori. Sam misli da je boljše, če strokovne službe sploh ne bi bilo, kot pa da bi dajale napačne podatke. Možja pa smo bili res malo prestroji. Podoben način ocenjevanja litete dela že uporabljamo planski službi. Štiri ali pet na pomeni za polovico manj stimulacije.«

Z novim pravilnikom se povečal obseg raznih evidenc beležnja. To je lepo in prav, tovo prispeva tudi k večji objektivnosti, prav tako pa je očito da je nekje tudi meja, onkraj tere so stroški in napori večji koristi.

Evidenc bo več, toda izkosti bomo tudi tiste, ki jih imamo

»Velika nevarnost je res, da bo sistem preveč zakompljen. Mislim, da se to v proizvodnji bo moglo zgoditi, lahko pa bi režiji. Nekateri se tudi bojijo, bo ta sistem zahteval neka sem nova opravila. Toda mislim, sem pripravili to gradivo, prlagamo, da uporabimo vsa gradiva, ki že obstajajo. Danes imamo gotovo kakih 50 vrst različnih poročil — poročilo o proizvodni realizaciji, o osebnih dohodkih, zasedenosti kapaciteta. Ta poročila danes le redkokoli sploh pogleda.«

Pa je res tako, da bomo sate pobrali papirje, ki jih že imamo in se zdaj samo nekoristni prajo?

»Čisto tako seveda ni. To pred kratkim sem prebral mislim nekega strokovnjaka, pravi, da je iluzija pričakovati, je možen natančen sistem osebnih dohodkov manj dela pri dentiranju dela. Napraviti treba osnovno odločitev: bomo naredili razliko med osebnimi dohodki pri delavcih, dobro delajo in tistih, ki delajo slabo — ali pa tega ne bomo naredili.

Če lahko vodilni monter piše za deset ljudi, koliko je vedel od njih delal. Če mora taist več narediti izmero. Potem najbrž ne more biti nobenega zloga, da tudi režijec ne bi našal, kaj je naredil. Osnovna ideja ni ta, da bi ločevali za odstotkov natančno razlike med posamezniki, pač pa to, da bomo zelo dosledno uveljavljali razlike v nagrajevanju med tistimi, delajo dvakrat od drugih in tistimi, ki ne delajo nič.«

LOJZE JAVORNIK

Na ta način bodo delavci tudi lažje ugotovili, koliko splošno znaša njihov delež stimulativnega nagrajevanja, kajti ob različnih dodatkih in še različnem številu delovnih ur, je potrebno že kar precej matematike, izračunaja, koliko znesejo posamezne postavke, pravi Anica Rovanišek.

Mimogrede: Po novem le bomo predlagali, naj tudi režijska dela ob sobotah. V Livarju namreč ugotovili, da je to nujno potrebno, saj tudi sobotno proizvodnje zdaj nima tiste učinka, ki bi ga imelo, če bi delavci tudi delavci komercialne, nabavne odpreme in drugih režijskih služb.

In na koncu. Ali Livarjev iskanje novega sistema osebnih dohodkov pomeni odstopanje od enotnih osnov v sozdu?

»Osebnim mislim, da se bomo še naprej usklajevali v okviru sistema IMP in ne bomo šli nič svoje, če bomo skupaj uspeli narediti nekaj novega,« je odgovorila Anica Rovanišek.

Drži, da je preučevanje teoretičnih in praktičnih problemov sistema osebnih dohodkov eno usklajevanje v sozdu pa nekaj drugega. In najbrž res ne more škodovati, če se nekdo pogleda v te probleme, dokler ima tu voljo za usklajevanje z drugimi.

LOJZE JAVORNIK

Merila za individualno stimulacijo. Delavci že imajo norme, režijci pa, kot že rečeno, individualnega nagrajevanja zaenkrat nimajo. V Livarju so odločno proti osebne ocenjevanju. Zato bodo tudi režijcem postavili merila za individualno stimulacijo ter jih tako v nekem smislu izenačili s proizvodnimi delavci, ki imajo normirano delo. Nasploh pa je njihova usmeritev, da je treba delež individualnega nagrajevanja krepko povečati. Skratka, med osebnimi dohodki dobrih in slabih delavcev morajo biti večje razlike kot doslej. No, saj v režiji zaenkrat sploh še ni razlik, ker vsi dobivajo stimulacijo po uspešnosti tozda.

Poenostaviti hočejo ves sistem in ga pripraviti za računalniško obdelavo. Livarji imajo namreč kopico dodatkov na težke pogoje dela. V tozdu LSNL se zgodi, da delavec v enem delovniku dela tri različna dela in zato prejema tudi tri različne dodatke. Zdjaj te dodatke računajo peš in lahko si mislimo, koliko dela je s tem. Zato ni nič čudnega, da hočejo najti možnost za avtomatsko obdelavo.

Za lažje obračunavanje dodatkov in nasploh primerjavo pa v Livarju načrtujejo še eno novost: Za prihodnje leto pripravljajo tak terminski koledar, da bodo imeli vsi meseci enako število delovnih ur. To bodo dosegli

ITEO pa Livarju že pripravljajo študijo o organizaciji dela, kajti tudi s tem niso bili zadovoljni. Tako se je porodila ideja, da bi jim ITEO poleg študije o organizaciji dela pripravil še študijo o novem sistemu osebnih dohodkov od vrednotenja posameznih del in nalog, do meril za individualno stimulativno nagrajevanje vključno s podlogami za vse samoupravne akte, ki jih bodo morali sprejeti za uveljavitev novega sistema osebnih dohodkov.

Seveda pa s sistemom osebnih dohodkov ni tako, da bi ga kar kupil v trgovini, to je Livarjev delavecem jasno. Zato so ustanovili komisijo za nagrajevanje, ki ve, da jo čaka mnogo dela. Za začetek si nabavljajo samoupravne akte raznih delovnih organizacij od jeseniške do ravske železarne, ki jih bodo temeljito preštudirali, da bi uporabili tudi koristne izkušnje drugih.

Z novim sistemom osebnih dohodkov hočejo ubiti več muh na mah. Glavni problemi, ki naj bi jih rešili so:

— Ustreznejše vrednotenje posameznih del in nalog. »Zakaj smo reševali probleme najnižjih osebnih dohodkov tako, da smo poviševali nekatere RR. S tem pa smo porušili razmerje med različnimi deli in nalogami in prišli v uravnolovko,« pravi Anica Rovanišek.

Naši letošnji jubilaranti

MOND
S DO Emond
10-letniki
Jelačić Marija
Umek Alojz
Vozič Dina
Vuga Boris
Živkovič Ljiljana
Tozd Elektromontaža
10-letniki
Bergovec Stjepan
Bizjak Ivan
Blažič Ivan
Erič Milorad
Furman Ivan
Geiser Marjan
Gorjup Tomo
Habjan Miroslav
Kvačić Leopold
Kep Ivan
Kostanjšek Ivan
Lipovac Anton
Muhic Stanko
Peterlin Dušan
Plačko Zlatko
Slaviček Dragutin
Smrekar Valentin
Sore Roman
Škorja Ivan
Šobar Franc
Verbič Ciril
Volf Goran
Železnik Roman
10-letniki
Dolinar Stanka
Dvoržak Valter
Gregoran Josip
Jarc Jože
Klajnšek Regina
Kočevar Jože II
Lotrič Jože
Lovše Milan
Stopar Ciril
Svetek Magdalena
Šmelcar Janez
Terčič Marjan
Tršinar Zvonko
Ulanec Ivan
Urbas Marija
Zupančič Alojz
10-letniki
Kovačić Adolf
Mihelčič Milan
Skale Ivan
Vihar Viktor
Vodopivec Vlado
Žakelj Anton
Tozd Dvigalo
10-letniki
Brenčič Franci
Galovič Mira
Glazar Borut
20-letniki
Brlečič Izidor
Prošič Ibrahim
Tozd ISO
10-letniki
Cvahte Janez
Jakopič Janez
Ribič Vladimir
Vidali Ivan
20-letniki
Škrlj Ivan
30-letniki
Knez Henrik
Tozd TEN
10-letniki
Bitenc Lojzka
Cunder Božidar
Grčar Milan
Hozjan Ema
Hren Janez
Hribar Franc
Kamin Jože
Koprek Mirko
Medić Anton
Nemček Pavel
Novak Rudolf
Osredkar Peter
Prosenc Silvester
Seliškar Valentin
Zgonec Janez

- 20-letniki**
77. Celija Stanislava
78. Čergič Kosa
79. Fink Ivan
80. Mihovec Anica
81. Nagode Anton
82. Okoren Jože
83. Pintar Ciril
84. Svetek Ivan
85. Varšek Janko
86. Zidarn Anton
87. Žerovnik Janez
88. Žuntar Jože

PROMONT

Tozd OV

- 10-letniki**
1. Babnik Andrej
2. Bavdek Alojzij
3. Boštjančič Alojz
4. Cergol Alojz
5. Čož Marjan
6. Fajfar Marjan
7. Jazbinšek Bojan
8. Jenko Franc
9. Jernejc Janez
10. Kolar Ljubomir
11. Kotar Janez
12. Levstik Andrej
13. Lovrenčič Tomislav
14. Marolt Anton
15. Mesarič Ivan
16. Njivar Vinko
17. Ostanek Albin
18. Pavlič Srečko
19. Polzelnik Anton
20. Prah Janez
21. Ristič Vitomir
22. Rozman Martin
23. Rupar Jože
24. Stefanovič Ana
25. Tičar Marjan
26. Uranič Martin
27. Zupančič Borut

20-letniki

28. Bobič Anton
29. Igljčar Janez
30. Jankovec Alojz
31. Kepic Valentin
32. Korošec Ivanka
33. Kužnik Jože
34. Marčan Florjan
35. Brlečič Rudolf

DS DO Promont

10-letniki

36. Baloh Nataša
37. Jovanovič Dušan
38. Kos Janez
39. Škerjanc Anica

20-letniki

40. Butek Miroslava
41. Mlinarič Alojz
42. Pograjc Olga

Tozd Klima-montaža

10-letniki

43. Debeljak Janez
44. Drgan Edi
45. Horvat Konrad
46. Oblak Franc
47. Palčič Rafael
48. Sever Stane
49. Skalja Jernej
50. Trost Janez

20-letniki

51. Hribar Vinko
52. Pečar Marija
53. Stubljar Anton
54. Vilhar Jakob
55. Vodnik Bernard
56. Žot Silvester

Tozd Montaža Koper

10-letniki

57. Baruca Erminij
58. Bosaneže Marjan
59. Bevk Vojko
60. Božič Vinko
61. Butinat Alojz
62. Čebtron Bojan
63. Dodič Lado
64. Frank Jože
65. Frlan Ciril
66. Hubzin Vilim
67. Kogovšek Dušan
68. Kuk Branko
69. Lampe Franc
70. Lustek Boris
71. Mozetič Marija
72. Poropat Jože
73. Ražman Gvido
74. Samonj Ivan

75. Umek Irma
76. Vuhič Stjepan
77. Žajdela Konrad

20-letniki

78. Germanis Silvo
79. Lovrenčič Valerij
80. Medved Viktor
81. Zelenc Friderik

30-letniki

82. Zupan Vinko

IKO

DS DO

10-letniki

1. Kladnik Stanko

20-letniki

2. Janežič Miroslav
3. Peršin Bernarda

Tozd Trata

10-letniki

4. Abe Ana
5. Božičnik Andrej
6. Grgič Juro
7. Kanellopulos Nikolaj
8. Pevec Milena
9. Privšek Zvonimir
10. Sečnik Ciril
11. Škerjanec Jože

20-letniki

12. Čebular Fani
13. Istenič Jože
14. Jurjevič Leopold
15. Korenč Janez
16. Novak Teretija
17. Pungercar Jože
18. Težak Ivan

Tozd IPKO

10-letniki

19. Dolenc Marjan

Tozd SKIP

10-letniki

20. Eror Milorad
21. Štrbac Mile

20-letniki

22. Blažič Jože
23. Zadnikar Ivan

30-letniki

24. Martinec Stane
25. Zadnikar Franc

IZIP

DS DO

20-letniki

1. Trampuš Egidija

Tozd Zastopstva

10-letniki

2. Berce Rudolf
3. Hlebs Franc
4. Krvavica Marija
5. Marolt Jože
6. Ogrinc Mitja
7. Povšič Cveto

20-letniki

8. Indihar Ludvik

Tozd Projektivni biro

10-letniki

9. Grilj Anton
10. Maček Janko
11. Povšič Andrej
12. Pust Jožef
13. Telič Andrej

20-letniki

14. Glavan Martina
15. Hozjan Ivana
16. Lapajne Rozalija
17. Udovič Dušan

Tozd Inženiring

10-letniki

18. Dobravec Anton
19. Dremelj Janez

20. Krušič Milena
21. Kuret Vladimir
22. Pirc Irena

20-letniki

23. Babnik Janez
24. Kovač Martin

Tozd Alchrom

10-letniki

25. Boršič Anton
26. Krampf Franc
27. Lamprecht Emil
28. Štanc Anton
29. Vešnar Vladimir

20-letniki

30. Flakus Jože
30. Hartman Franc
32. Jurše Drago
33. Štefan Valter
34. Toplak Bruno

30-letniki

35. Peruš Mihael
36. Šerc Florijana
37. Šnofl Maks
38. Švikart Franc

PMI MARIBOR

DS DO

10-letnik

1. Dikaučič Marjeta

Tozd Inženirski biroji

10-letniki

2. Frank Breda
3. Kovač Karel
4. Križnar Marjan
5. Razgoršek Silvo
6. Šulek Dušan

20-letniki

7. Vake Stanislava

Tozd Montaža Maribor

10-letniki

8. Blagovič Jožef
9. Dragšič Dragutin
10. Dvorščak Ivan
11. Hanžel Martin
12. Hodnik Emil
13. Kuhar Anton
14. Lambrecht Branko
15. Majcen Franc
16. Mlinarič Franc
17. Ornik Jože
18. Rajniš Ivan
19. Repec Janez
20. Ritonja Jože
21. Srt Alojz
22. Stjepič Drago
23. Vidmajer Edvard
24. Vinkovič Franjo

20-letniki

25. Ferlič Franc
26. Kirbiš Karel
27. Kramberger Vinko
28. Lah Ivan
29. Lešnik Adolf
30. Mejač Marcel
31. Mesarič Ivan
32. Milošič Franc
33. Šnajder Stanislav
34. Štumberger Konrad
35. Teskač Ivan

30-letniki

36. Dreisibner Štefan
37. Kladnik Anton
38. Lešnik Jože
39. Tisaj Ivan

Tozd Blisk

10-letniki

40. Györek Stanislav
41. Marič Sidonija
42. Raj Marija
43. Zankoč Jože
44. Gregora Franc
45. Titan Viktor
46. Sedonja Branko
47. Ulen Miroslav
48. Lazar Alojz
49. Vereš Jože
50. Vršič Stanislav
51. Vinkovič Vlado
52. Drvarič Janez
53. Pozdrec Anton
54. Kuronja Ludvik
55. Grah Štefan

- 20-letniki**
56. Perdec Stanislav
57. Sinic Franc
58. Škafar Štefan
59. Gomboši Jože
60. Petrijan Franc

Tozd EKO

10-letniki

61. Anžel Mirko
62. Berlič Srečko
63. Čeh Alojz
64. Feguš Fric
65. Kekec Janez
66. Kostanjevec Lovrenc
67. Mikulec Jože
68. Rampre Alojz
69. Žnidar Stjepan

20-letniki

70. Benkovič Tomislav
71. Erjavec Marija
72. Ferik Marjan
73. Furman Beno
74. Holc Miroslav
75. Intihar Marjan
76. Juršič Rok
77. Kramberger Janez

KLIMA CELJE

10-letni delovni staž:

1. Bogičević Marija
2. Brežnik Marija
3. Bizjak Marjan
4. Čanžek Angela
5. Čater Marjan
6. Drobež Ivanka
7. Gregorič Franc
8. Gerjevič Ljubo
9. Grom Konrad
10. Gogala Boris
11. Hojnik Franc
12. Horjak Franc
13. Jazbinšek Blaga
14. Jevšinek Justina
15. Kunaj Marjan
16. Kuzmin Lota
17. Kovačić Anica
18. Kroflič Ema
19. Kanduđer Aleksander, dipl. inž.
20. Krušič Vinko
21. Koritnik Franc
22. Krajnc Feliks
23. Kovačič Ljuba
24. Ledinek Boris
25. Martinec Josip
26. Nareks Vinko
27. Nareks Danica
28. Novak Jože
29. Ograjensek Avgust
30. Obreza Martin
31. Petru Zdravka, dipl. inž.
32. Pogorevc Alojz
33. Poznič Ivan
34. Pirnat Ivan
35. Pavlovič Nevenka
36. Počkaj Božo
37. Ribezel Rajko
38. Stropnik Franc
39. Sotler Franc
40. Sikošek Hermina
41. Špegl Jože
42. Udovc Ljudmila
43. Zidanšek Jože, dipl. oec.

20-letni delovni staž:

1. Belej Franc
2. Črepinšek Avgust, inž.
3. Debenak Jože
4. Gjura Ivan
5. Jelen Izidor
6. Jazbec Milka
7. Kolenc Ivan
8. Kristan Ivan
9. Kolar Ludvik
10. Kukovič Jože
11. Mernik Branko
12. Potočnik Martin
13. Polovič Tomo
14. Paj Anica
15. Ramšak Ferdinand
16. Velenšek Drago
17. Vodopivec Franc
18. Žagar Bogomir

30-letni delovni staž:

1. Kogovšek Stanko
2. Lesjak Franc
3. Peras Anton
4. Petek Franc
5. Vodeb Viljem

KLIMAT

10-letniki:

1. Avbelj Franc
2. Becele Milan
3. Cvar Tatjana
4. Hižman Zlatko
5. Jamnik Anton
6. Jurčec Mijo
7. Klobučar Dragutin
8. Majhen Stanislav
9. Rakič Dušan
10. Škulj Peter
11. Ulčar Nada

12. Wernig Milena
13. Zrimšek Andrej

20-letniki:

14. Boštele Edo
15. Celijska Ivan
16. Dražumerič Miro
17. Škerjanec Franc
18. Zuro Slavko

TIO IDRJA

10-letniki:

1. Božič Ernest
2. Brenc Ivan
3. Brenčič Franc
4. Brus Franc
5. Ferjančič Nastja
6. Filipič Darinka
7. Gnezda Marjan
8. Gnezda Srečko
9. Govekar Ema
10. Kosmač Silva
11. Kržišnik Slavko
12. Kuštrin Franc
13. Lapajne David
14. Močnik Ivan
15. Mrak Srečko
16. Rejc Viktor
17. Sedelj Venceslav
18. Sturm Stojan
19. Trpin Zdenko
20. Žonta Milan

20-letniki:

21. Turk Martina

PANONIJA

10-letniki:

1. Adamič Jože
2. Cipot Karel
3. Fabriš Ludvik
4. Hrašovec Avgust
5. Kranjec Evgen
6. Miholič Alojz
7. Rajnar Franc
8. Šteharik Štefan
9. Švenda Pavel
10. Vašcer Martin
11. Balantič Zvonko
12. Benkovič Anton
13. Gabor Ivan
14. Lapošič Jože
15. Mesarič Martin
16. Švec Alojz
17. Titan Jože

20-letniki:

18. Žalik Ana
19. Kolmanič Marta
20. Kovačič Stane

LIVAR IVANČNA GO-RICA

DS DO

10-letniki:

1. Munih Iztok
2. Rode Andrej

20-letniki:

3. Kastelic Vera
4. Mendižvec Valentin
5. Primc Alojz

Tozd VIPO

10-letniki:

6. Kovač Viktor
7. Skubic Alojz

Tozd LBK

10-letniki:

8. Tomazič Janez

20-letniki:

9. Garbas Anton
10. Hiti Ivan
11. Jarh Stanko

Tozd HVA

10-letniki:

12. Vidmar Franc

Tozd LSNL

10-letniki:

13. Dovč Mihael
14. Fortuna Anton
15. Globokar Andrej
16. Janežič Magdalena
17. Košak Alojz
18. Miglič Adolf
19. Novak Jože
20. Zavodnik Srečko

20-letniki:

21. Grabljevec Vinko
22. Hribar Rudolf

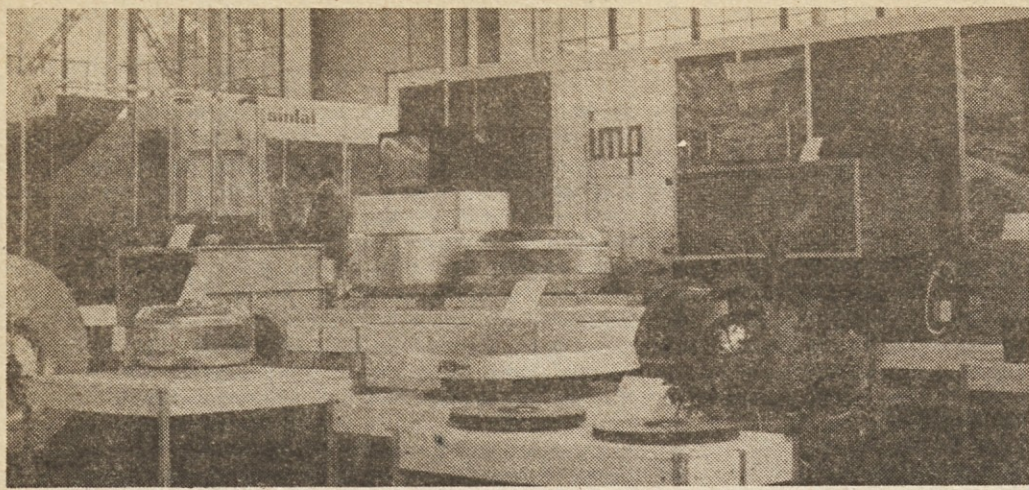
DS SOZD

10-letniki:

1. Slak Franc
2. Stanovnik Janez

20-letniki:

3. Rogelj Emil

September je bil sejamski mesec

Na zagrebškem sejmu, ki je bil od 11. do 20. septembra, so od IMP razpravljali EDO TIO Idrija (naprave za prezračevanje in difuzijo zraka, protipožarne lopute in dušilci zvoka), toz Montaza Maribor (strešni inoksalni ventilatorji, zračne zavese), DO Klimat Ljubljana (ventilatorji in sodelovanje s tozdom Trata in EDO TIO pri sončnem kolektorju), DO Klima Celje (program kmetijskega prezračevanja, strešni ventilator, centrifugalni ventilator), DO Emond (izvlačljive celice, izvlačljiv sistem N3200, gradbeni razdelilec NNO s stikali, hišne gorilne naprave, hotelsko receptor-ske naprave, kabelaška televizija, elementi arcis), DO Livar (izdelki sive in nodularne litine, izdelki barvnih kovin, izdelki hladnovodne armature), toz Trata (črpalka na stojalu v pogonu, komplet avtomatike za individualne hiše, sodelovanje z elementi pri sončnem kolektorju, komplet avtomatike za sončno ogrevanje potrošne vode), toz Itak (izmenjevalec toplote), toz EKO Ptuj (hidrofor, mehčalec vode, lovilec lahkih tekočin), EDO Panonija (hladilni stolp, toz Blisk (oljna garnitura, drobnilec in mešalec), toz Skip (bager, zidarski odri v sodelovanju z elementi LIP Bled), toz IPKO Podpeč (cisterne).

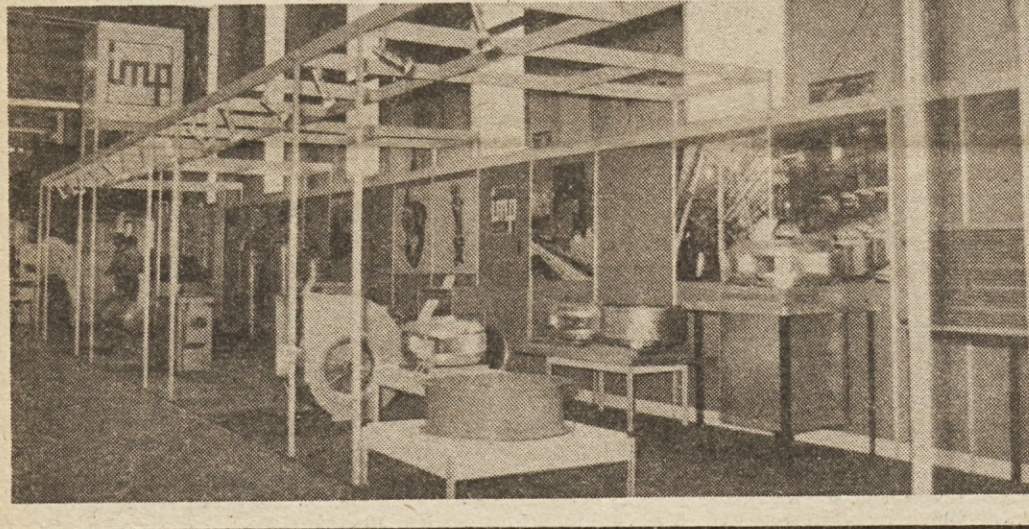
Od 26. septembra do 1. oktobra je bil v Beogradu sejem Solar 81, na katerem so razstavljali DO Klimat Ljubljana (kolektor, sodelovanje z elementi pri sončnem kolektorju, ki ga je sestavil toz Montaza Koper), toz Trata (komplet avtomatike za sončno ogrevanje potrošne vode), toz Montaza Koper (komplet sončnih kolektorjev v delovanju).

Na radgorskem sejmu, ki je bil od 28. septembra do 4. oktobra, so od IMP razstavljali toz Montaza Maribor (strešni in aksialni ventilatorji, zračna zavesa), DO Klimat Ljubljana (2 centrifugalna ventilatorja), toz Trata (črpalka na stojalu v delovanju, komplet avtomatike za individualne hiše, komplet avtomatike za sončno ogrevanje potrošne vode), toz EKO Ptuj (mehčalec vode, hidrofor in lovilec lahkih tekočin, PH meter in sonda), DO Livar (izdelki hladnovodnih armatur), EDO Panonija (plinski števec).

Pričakovali bi, da bi se med razstavljalci pojavili tudi DO Klima Celje, EDO TIO Idrija in DO Emond, ki jih pa iz različnih razlogov ni bilo.

Na sejmu sodobna elektronika 81 v Ljubljani, ki je bil od 5. do 9. oktobra, so od IMP razstavljali trije tozdi in sicer Trata (komplet avtomatike za eno ali večstanovanjske hiše), TEN (elementi hišno govornih naprav, elementi svetlobnih kličnih naprav za hotele in bolnice, elementi računalniško vodenih sistemov za hotele, TV pretvorniki, TV profesionalne antene, elementi skupinskih antenskih naprav, elementi antenske kabelaške televizije), Dvigalo (mikroprocesorsko krmilje dvigala v sodelovanju z Inštitutom Jožef Štefan).

Zgoraj: Naš razstavni prostor na zagrebškem velesejmu (foto: Matjaž Kodrič). Spodaj: Radgona (foto: Igor Meliva).

S plenuma sindikata gradbincev, ki je bil v Promontu

Nekateri še ne verjamejo, da so časi težki

Delovna organizacija PROMONT je bila dne 30. 9. 1981 gostitelj članom in gostom plenuma republiškega odbora sindikata delavcev gradbeništva Slovenije.

Plenum je opravil delo 14. seje v sejni dvorani poslovne stavbe DO PROMONT v Črnučah. Iskristili smo to priložnost ter seznanili predstavnike sindikata gradbeništva Slovenije o sedanji organiziranosti SOZD IMP, nekaj več pa smo spregovorili o delovni organizaciji PROMONT-a, njeni vlogi in pomenu IMP.

Plenum je imel za nalogo opredeliti trenutni položaj delavca v gradbeništvu ter postaviti odgovorne naloge sindikata pri zelo resni in težavni problematiki v življenju, delu gospodarstvu in samoupravljanju gradbenih delavcev Slovenije.

Istočasno so na tem plenumu izoblikovali stališča in aktivnosti v pripravah za III. konferenco zveze sindikatov Slovenije.

Beseda je predvsem tekla o razmerah gradbenih delavcev v Sloveniji, ob tem pa je predsednik zveznega odbora sindikata gradbenih delavcev Jugoslavije prikazal sedanji položaj gradbene dejavnosti za celotno Jugoslavijo. Iz vsega sledi, da je stanje na tem področju zelo resno. Vse kaže, da se gradbinci niso dovolj hitro prilagodili novim razmeram gospodarstva.

Zmanjšanje investicijske politike se izredno močno odraža v gradbeništvu. Ocenjevanje stanja skozi doseženi celotni prihodek prvega poletja še ni tako zaskrbljujoče, vendar za naprej ostaja vrsta vprašanj nerešljiva. Kljub ugotovitvam problemskih konferenc in zadnjega posveta v Radovljici, se v gradbeništvu nič ni premaknilo na bolje. Še nadalje izstopa odprto vprašanje preširoke razdrobljenosti. Mnogi se nočejo zavedati, da je čas visokih konjunktur na tržišču mimo. Še vedno je močno prisotna zaprtost temeljnih organizacij, da ne omenjamo občinsko zaprtost.

Združevanje dela in sredstev je v prepočasnem razmahu. Zaradi tega tudi nastopi gradbenih delavcev v inozemstvu niso zadovoljivi. Gradbeni delavec se je znašel v položaju opozovalca čeravno vemo, da kot samoupravljalec ne bi smel stati ob strani. Motnje v poslovanju se širijo, »izgubašev« je vedno več. Soočnje s takim stanjem resno opozarja, da je treba marsikaj ukreniti. Vodilne skupine, komercialni delavci, inženiringi, projektanti, tehniki, inženirji — vsi bi se morali postaviti v drugačno vlogo in res je nedopustno, da se pod vsako ceno marsikje še želijo

ohranjati stari in preživeli odnosi.

Plenum odbora ugotavlja, da gradbeništvu ni organizacijsko pripravljeno na spremembe v stanovanjski izgradnji. Zato gradbeni delavci ostajajo brez dela tudi na tem področju. Stanovanjska izgradnja pa zaradi tega ne poteka po planskih predvidevanjih, čeravno sredstva normalno pritekajo. Kako nesprejemljivo je dejstvo, da danes v gradbeništvu naredijo manj kot pred leti. Kljub resnim opozorilom, da v gradbeništvu ne bi smeli več podpirati zaposlovanja privatnih skupin »kooperanti«, se stanje ne spreminja. Niso osamljeni primeri, ko imajo privatne skupine še vedno delo, gradbeni delavci v TOZD pa ne. Sindikat mora na tem področju storiti vse, da se tovrstna izkrivljanja odločno in čimprej odpravijo.

Samoupravni organiziranosti je posvečeno premalo pozornosti, zlasti pa višjim in uspešnejšim oblikam. Postavlja se tudi vprašanje, do kdaj bomo še ohranjali razdrobljenost projektantskih organizacij, ki zaposlujejo 5—8 delavcev in jih je samo v neki občini več deset.

Povezava z občinskimi sindikalnimi odbori je le v izjemnih primerih zadovoljiva. Kadrovska politika se v gradbeništvu ne urešnjuje dosledno. Premnogi de-

Prevzeli smo zastopstvo Firme Rohde in Schwarz

Od 1. avgusta letos je naš toz Zastopstva prevzel zastopanje firme Rohde in Schwarz na področju J. slavije. Gre za firmo, ki je vodilni svetovni proizvajalec radiotelevizijske tehnike (oddajniki, pretvorniki, druge naprave), ter merilne tehnike (elektronski merilni aparati in sistemi). Kakšen interes je na jugoslovanskem tržišču za izdelke te firme dokazuje velika udeležba na sprejemu, ki smo ga skupaj organizirali v času ljubljanskega sejma elektronike. Udeležili so se ga predstavniki vseh jugoslovanskih RTV hiš in vsilni drugi gostje. Generalni direktor IMP je ob tej priložnosti spregovoril o naših izvoznih prizadevanjih in omenil dolgoletno Tenovo sodelovanje s firmo Rohde und Schwarz in pristavil, da zdaj to sodelovanje poglobljamo. Direktor inozemske prodaje Rohde in Schwarz, gospod Wulf Oertel ni skrival zadovoljstva, da je IMP prevzel zastopstvo, konsignacijsko skladišče in da bo organiziral servis. Dejal je, da si bodo pridruževali upravičiti zaupanje in dodal, da si tudi oni ne zamišljajo zastopanja kot edine oblike sodelovanja, pa želijo razviti tudi tehnološko sodelovanje z našimi proizvodnimi tozdi. (Foto: L. J.)

Nova spoznanja o prenosu toplote

Gladke cevi so zastarele

Prestop toplote — zadeva, s katero se človek srečuje praktično od trenutka, ko je po naključju odkril ogenj in jo izpopolnjuje iz dneva v dan, pri tem pa ugotavlja, da je to še zmeraj področje z neštetihi neznanjimi. In še preden je prišel do dna zdajšnjim, lahko bi rekli klasičnim aparatom za prestop toplote, že ga čaka nova, še zahtevnejša naloga.

Živimo v dobi jedrskih elektrarn, atomske energije in tako, kot je Nobel bil pred smrtjo žalosten, ker je »njegov« smodnik služil predvsem za uničevanje tistega, kar je človek ustvaril, bolj malo pa v njegovo korist, tudi Einstein ni bil zadovoljen, ko je videl, v kakšne namene človeštvo uporablja atomsko energijo. In še zdaj ne bi bil — atomska energija je še zmeraj bolj uporabljiva v vojaške kot pa druge, lahko bi rekli humane namene.

Za to pa je seveda krivo človeštvo samo, kar pa navsezadnje niti ni čudno; ko slišimo karkoli v zvezi z atomsko energijo, se spomnimo predvsem na strahotni 6. avgust leta 1945, ko je atomska bomba porušila Hirošimo in še isti dan zahtevala življenje 60 odstotkov prebivalstva, posledice pa se čutijo še danes. In čeprav je na svetu že nekoliko jedrskih elektrarn, se jih ljudje še zmeraj niso navadili in ponekod se jih skušajo na vse načine

ubraniti (na primer v Avstriji), čeprav je že zdavnaj jasno, da jedrska elektrarna ni atomska bomba.

O atomski energiji je bilo precej govora tudi na septembrskem mednarodnem simpoziju o napredku prestopa toplotne energije v Dubrovniku. Simpozij je pod okriljem UNESCO organiziral jugoslovanski center mednarodnega centra za toplotni in masni prestop s sedežem v Beogradu. To je bilo po desetih letih (prvič Trogiru) že drugo takšno posvetovanje v naši državi, udeležilo pa se ga je več kot 160 strokovnjakov iz vsega sveta, med njimi je bilo tudi dvajset Jugoslovanov in precej strokovnjakov iz dežel v razvoju.

Udeleženci so prebrali 69 referatov in približno tri četrtine jih je bilo posvečenih atomski energiji. Povsem razumljivo je, da teh referatov ne kaže na tem mestu obnavljati, ker je njihova vsebina vendarle preveč zapletena in zato čestokrat tudi nedoumljiva, marsikaj pa je povedano že s tem, da se toplotni aparati, ki jih potrebujemo v jedrskih elektrarnah oziroma pri jedrski energiji po konstrukciji ne razlikujejo bistveno od tistih, ki jih že poznamo, rekli bi torej lahko od klasičnih. Kot je moč povzeti iz referatov in poznejših razprav, je bistveni razloček med »atomskimi« in »klasičnimi« aparati predvsem v trdnosti materiala. Jedrska energija sprošča večje temperature, pri njej se srečujemo tudi z večjimi pritiski. Mediji, razne solne raztopine torej, ki se pretakajo po teh aparatih, morajo kljub visokim temperaturam biti še zmeraj v tekočem stanju. To je seveda moč doseči s pomočjo posebnih solnih raztopin, toda potem se srečamo z dodatno nadlogo — takšne raztopine so potem izredno agresivne. To torej pomeni, da morajo biti posode, cevi in sploh aparati, koder se je ta raztopina pretaka, narejeni iz izredno odpornega materiala. Takšen material pa je visokokvalitetno krom-molibdenovo jeklo, ki so tudi pri visokih temperaturah kemijsko odporna in žilava. Seveda pa je tehnologija izdelave takšnega jekla izredno zahtevna.

Zdi se mi, da bi izdelovanje takšnih aparatov bilo sprejemljivo tudi za nas, v kolikor bi seveda imeli dovolj ustreznega materiala in k temu primerno tehnologijo. To spoznanje je seveda izredno pomembno, saj smo tudi mi z izgradnjo jedrske elektrarne v Krškem (in z odločitvijo za gradnjo druge v Dolskem pri Ljubljani) že zakoračili v »atomski vek«.

Več uporabljivega, če smem tako reči, pa je za našo delovno

organizacijo nudi tisti del splohov, kjer se je govorilo o imenovanih klasičnih aparatih. Reči moram, da ti aparati kljub nekaterim pomislekom, da so, k »zgodovinski«, igrajo v bodočniko vedno igrali pomembno vlogo, že zaradi drugega ne, pa zato, so aparati (kar smo v bistvu slišali) za jedrsko energijo v stvu analogija dosedanjih splohov, da so materiali drugi. In zato ni čudno, da so strokovnjaki predpostavili o njih precej časa in pri povedali marsikaj, kar bi našem podjetju spričo razpoložljive tehnologije in proizvodni možnosti lahko v bodoče sprejeli.

Naš proizvodni program splohov (bojlerji, pretvorniki, predgrelniki in grelniki težkega kurilnega generatorji pare in podobni) temelji na gredni površini, ki sestavljena iz snopov gosto stavljenih grednih cevi, ki pa gladke. Zdajšnja spoznanja dokazujejo, da so te cevi že zastarele. Večji izkoristek pri prenosu toplote omogočajo zvaložljive in izžlebljene površine oziroma površine, kjer takšne cevi med seboj prepletne, zvite v spiralo in podobno. Kakšne cevi in kako položene to je odvisno od tega, za kakšen aparat gre, kakšen medij se pretakal v teh ceveh, kakšne temperature bo mogel »prenesti« in sploh, za kakšne namene bo aparat namenjen. Bistvo grednih površin oziroma takšnih cevi pa je v tem, da omogočajo boljši toplotni izkoristek, kar navzven kaže v večji toplotni zmogljivosti aparata ob tem, je manjši in lažji od sedanjih, valne izgube pa so precej manjše.

Ko smo se pogovarjali o modernih aparatih za prestop toplote v dubrovniškem hotelu »Dubrovnik — President« lux kategorije, nam je bilo prijetno vroče. Že prvi dan so namreč odpovedale klimatske naprave in vse dneve smo se kuhinjskega prostora brez običajnih učinkov razprav pa je bil zares tega menda še boljši, saj so nekateri učenci glave takoj potegnili gruntale, da bo simpozij vsekakor uspel — kajti prestop toplote iz pokvarjenih naprav nas zmeraj v praksi opozarjal, kaj je s to rečjo...

Da, da, govorimo o jedrski energiji, o visokokvalitetnih stavninah za še bolj kvalitetne zapletene aparate, nagaja na pa prezračevanje, ki je v primeru javi s tem mačji kašelj. Toda kljub vročini so v dvorani jutro do večera vztrajali strokovnjaki iz zelo razvitih industrijskih držav, marsikateri udeleženci simpozija iz manj razvite države, ki je sicer navajen vročine, pa ni zdržal. Jaz sem in prepičan sem, da bi še kdo iz našega podjetja, če bi bil slučajno od 7. do 12. septembra v Dubrovniku, škoda je, da ga ni bilo...

MARKO BREGAN

Regulacija naprav za izkoriščanje sončne energije

Ustrezna regulacija je bistvena za dobro delovanje sistema

UVOD

Sončni energiji se iz dneva v dan posveča večja pozornost. Je čista, red človeka pa postavlja dvoje pršašanj:

— kako jo s sončnimi sprejemniki pridobiti

— kako jo uskladiščiti glede na čas in glede na kraj v akumulatorju opolite.

Danes je najbolj razširjen toplotni postopek, za katerega je razvitih precej vrst sprejemnikov, precej vrst toplotnih akumulatorjev in precej vrst zvezd sončnih naprav. Omenili bi le dva: IMP razvit tekočinski sprejemnik s tridimenzionalnim grelnikom. Zvezda je v svetu že znana in zaradi izrednih kvalitet tudi zelo cenjena. Ključna je v programih znanih proizvajalcev sončne opreme, kot sta INVERZA in izraelski LORAN. Bakrene cevi grelnika, na katere so nanizane valovite Al-lamele, omogočajo tudi direktno gretje stavb ali bazenske vode brez toplotnih prenosnikov TP. Lamele z zelo visoko izkoristkom so tako postavljene in konstruirane, da so konveksijske in sevalne izgube grelnika proti okolici minimalne, izkoristek tako visok ni potrebna dvojna zasteklitev. Površina lamel je približno 9-krat večja od površine sprejemnika. Nagib sprejemnika proti horizontali je vpliva tako močno na sprejemanje, kot pri ostalih vrstah sprejemnikov. Sprejemnik je možno postaviti celo vertikalno ali horizontalno in tudi sončni žarki vpadli na grelnik pod majhnim kotom se ne reflektirajo.

Proizvajalec (TOZD KLIMA) poslužencem IMP daje možnost kupiti grelnik sprejemnika po ceni približno 0,3 starega milijona, s tem pa je količina omejena na 4 kose. V reklamnem smislu je to izvrstna pozna, pa čeprav se bo obstojala s časovno zakasnitvijo, a žal, se iz dneva v dan ne ve, ali se nanjo še lahko računa.

Od akumulatorjev so najpogostejši senzibilni toplotni akumulatorji, naprave pa so izvedene kot naprave z naravnim obtokom ali z črpalnim obtokom, proti okolici odprte ali zaprte, z ali brez toplotnega prenosnika, ki pa največkrat brez regulacijskih elementov ne morejo, vpliv pa ne morejo dobro delovati.

Zelo malo časa je potrebno, da napišete 15 vrstic o tem, kaj se dogaja pri vas. Glasnik pa bo bolj zanimiv in boljši, če bo v njem več informacij.

2. REGULACIJA NAPRAVE

Regulacija je zelo pomemben del naprave za izkoriščanje sončne energije in močno vpliva na njeno gospodarnost. Pri njeni izbiri moramo upoštevati vse spremenljivke, ki vplivajo na delovanje naprave. Vemo, da je sprejemanje sončne energije pretežno odvisno od izkoristka sprejemnika, ki pa žal ni konstantna vrednost in je poleg temperature okolice, vetra in sončnega sevanja odvisen tudi od temperature akumulatorja. Edino pri cevem (časih tudi ploščatem vakuumskem sprejemniku je izkoristek praktično neodvisen od temperature okolice in hitrosti vetra. Ti sprejemniki, ki ne potrebujejo več izolacije in velikih steklenih površin, so zelo prikladni za kraje z nizkimi temperaturami okolice, pri katerih lahko pridobijo tudi 300% energije in več proti običajnim ploščatim sprejemnikom. Zelo so primerni za sisteme, kjer načrtujemo gretje stavb. Regulatorji so lahko enostavnejši, saj odpade meritev temperature okolice in hitrosti vetra, sami sprejemniki pa so seveda dražji in pri nas proizvajalca za njih še ni.

Dalje je učinkovitost shranjevanja energije odvisna od temperaturnih nivojev v akumula-

torjih, ki so odvisni tudi od profila potrošnje. Ta lahko pri enakih napravah povzroči različne izkoristke naprave. Načinov regulacije naprave je mnogo, odvisni pa so od tega, kako in za kaj bomo sončno energijo uporabljali. Poleg tega mora regulacija preprečevati tudi zamrzitev, pregrete in toplotne izgube naprave, če je potrebno. Zato se regulacija naprave deli na:

- A) regulacija pridobivanja energije
- B) regulacija potrošnje energije
- C) regulacija zaščite proti zmrzovanju
- D) regulacijo zaščite proti pregretnosti
- E) regulacijo zaščite proti toplotnim izgubam.

Način regulacije je tesno vezan na osnovno zasnovano sončno napravo. V vsakem perspektivi sončne opreme zasledimo predloge, kako napravo izvesti. Tudi IMP ima tako zbirko. Pri uporabi teh materialov opozarjam, da vsebujejo največkrat enostavne naprave, ponavadi ločeno obravnavajo pridobivanje in ločeno potrošnje energije. Dobro je, da jih vidimo, pri projektiranju konkretne naprave pa delajmo po svojem preudarku.

A) Regulacija pridobivanja energije

Naprave z naravnim obtokom ponavadi ne potrebujejo posebne regulacije, saj so samoregulacijske. Regulacija je potrebna v primerih dodatnega električnega gretja, morda v primerih, kadar želimo akumulator vzdrževati pri čim višji temperaturi tudi potem, ko sončnega sevanja ni več, porabniki pa toploto še vedno trošijo.

Regulacija pa je vsekakor pomembna pri napravah s črpalnim obtokom, saj lahko primerno izbrana občutno zmanjša velikost sprejemnika. Tu ločimo: I. regulacijo pridobivanja energije z vplivom na črpalno in II. regulacijo pridobivanja energije brez vpliva na črpalno

A. I. REGULACIJA PRIDOBIVANJA ENERGIJE Z VPLIVOM NA ČRPALKO

Najpogostejša je regulacija z vplivom na vrtilno hitrost ob-

točne črpalke Č. Poznamo zvezno in nezvezno regulacijo.

a) Zvezna regulacija vrtiljajev črpalke

Regulacija je zelo učinkovita. Večja je temperaturna razlika med sprejemnikom in akumulatorjem, večja je vrtilna hitrost črpalke. Vso prednost regulacija pokaže tudi pri majhnih osončenjih. Ponavadi se uporablja proporcionalni regulator.

Vsekakor se pri tej regulaciji menja pretočna količina skozi sončni sprejemnik (pri nižjih pretokih lahko tako dobimo energijo na višjem temperaturnem režimu).

Zvezno regulacijo, ki je običajno draga je možno nadomestiti z uporabo večstopenjskega motorja in/ali vgraditi okoli črpalke tudi obtočni vod.

Niste dovolj informirani? Povejte, o čem naj pišemo v Glasniku! Telefonska številka uredništva: 061-312-783.

IMP prodaja regulator tipa PI oznake R3DO, s katerim lahko npr. reguliramo ventil obtočnega voda črpalke, ki stane približno stari milijon.

Če regulacijo pridobivanja vodi mikroprocesor, imamo idealno možnost s to regulacijo dosegati optimalni izkoristek sprejemnika S in urejati temperaturne režime.

b) Nezvezna regulacija vrtiljajev črpalke

Regulacija je manj učinkovita od zvezne regulacije, zaradi enostavnosti pa je široko razširjena. Poznamih je več izvedb, ki pa vse slonijo na principu delovanja diferencialnega termostata.

IMP prodaja tak regulator (dvočrkovski) z oznako RIKO po ceni približno pol starega milijona. Priporoča se nabaviti tak regulator, ki mu s posebnim gumbom nastavljammo diferencialno temperaturo in s posebnim preklopno diferenco.

V najpreprostejši izvedbi je regulacija z delovanjem prikazana na sliki 4. Paziti je potrebno, da je sprejemnik nameščen čim bližje akumulatorju, in da se temperatura sprejemnika tudi pri majhnih osončenjih dovolj dvigne nad temperaturo sprejemnika, da požene črpalno Č. V nasprotnem primeru se lahko pokažejo problemi.

Manjša je vsebnost tekočine v sprejemniku S in večja je pretočna količina črpalke Č, tem hitreje se lahko zgodi, da se bo črpalno p-

vklopitvi izklopila, kar pa je odvisno tudi od nastavitve a in b na regulatorju R. Sprejemnik IMP z 1,4 m² površine vsebuje le 2,5 l tekočine, kar mu zagotavlja dobro dinamiko. Negospodarnemu delovanju se lahko izognemo z uporabo že omenjene zvezne regulacije vrtiljajev črpalke, z regulatorji z vgrajenimi časovnimi urami in celo z vgraditvijo več črpal (slika 5), z uporabo obtočnega voda (slika 6, 7), z zamenjavo temperaturnega tipala sprejemnika s sevalnim tipalom T (slika 8), z uporabo regulatorjev, ki glede na temperaturo akumulatorja nastavljajo temperaturno razliko (med A in S), pri kateri se bo vklopila črpalna in z regulatorji, ki po višini akumulatorja vklopljajo najustrežnejši toplotni prenosnik TP, ki jih je v akumulatorju več...

Na sliki 5 je vidna enostavna sončna naprava z dvema črpalama Č1 in Č2. Regulator R ima vgrajeno uro za meritev časa. Več črpal ki regulacija vključevala, bolj bi se približala zvezni regulaciji vrtiljajev črpalke, vendar je potrebno biti pri tej izvedbi zelo previden. V primeru, da je karakteristika mreže zelo strma, kar ponavadi je, ta regulacija ne daje željenih rezultatov.

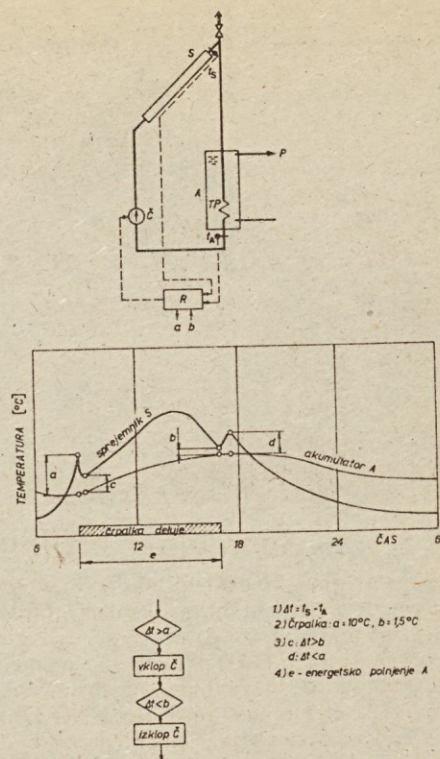
Na sliki 6 je vidna enostavna sončna naprava z obtočnim vodom OV. Ventila V1 in V2 sta lahko le v položajih odprto ali zaprto. Podobno ima obtočni vod OV s posebno črpalno Č3 tudi malo zahtevnejša naprava s sliki 7, ki pa vključuje poleg toplotne črpalke TC, h kateri sodita akumulatorja A3 in A4 tudi večji akumulator A2 z nižjim temperaturnim nivojem kot je v A1. To izboljšuje skupni izkoristek naprave in povečuje pridobivanje energije.

Na sliki 8 je vidna zahtevnejša sončna naprava z dvema akumulatorjema A1 in A2. Sevalno tipalo T je nameščeno ločeno poleg sprejemnika S. Z njim dosežemo proti akumulatorjema občutno višje temperaturne razlike kot bi jih dosegli s temperaturnim tipalom vgrajenim v sprejemnik S. To nam izboljšuje delovanje naprave in nam tudi omogoča, da uporabimo enostavnejše regulatorje, ki zelo majhnih nastavitve Δt ne bi prenesli. Pri manjših osončenjih regulacija dopušča energetsko polnjenje najhladnejšega akumulatorja, pri velikih pa najtoplejšega, kar izboljšuje skupni izkoristek naprave.

Naprave z regulatorji, ki temperaturno razliko, pri kateri se vklopi črpalna Č, manjšajo z večanjem temperature akumulatorja, kažejo dobro delovanje in povečujejo izkoristek naprave. Pri visokih temperaturah akumulatorja in pri močnem sončnem sevanju lahko tako še vedno pridobivamo energijo.

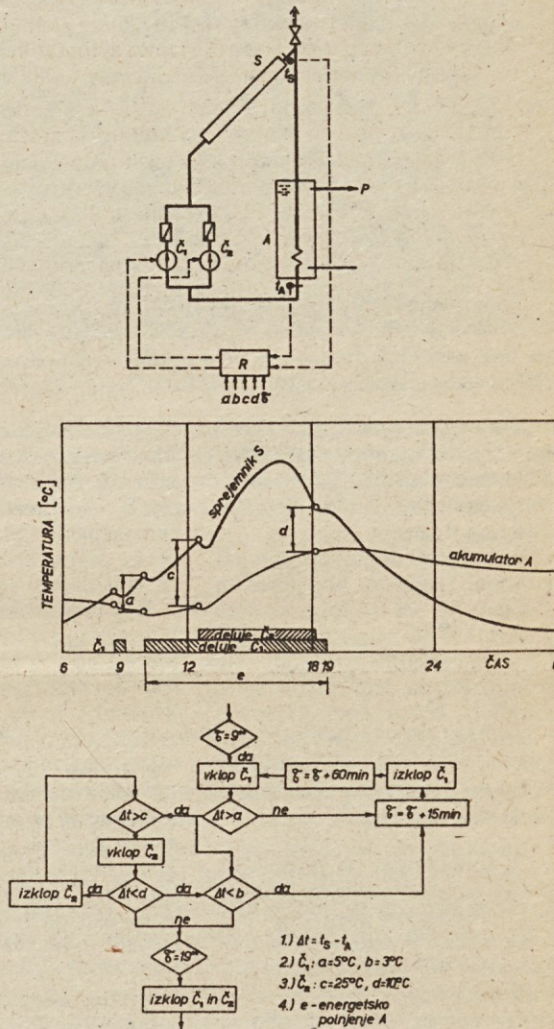
Za izkoristek sprejemnika je najneugodnejša visoka temperatura akumulatorja tA.

(Prihodnjič dalje)

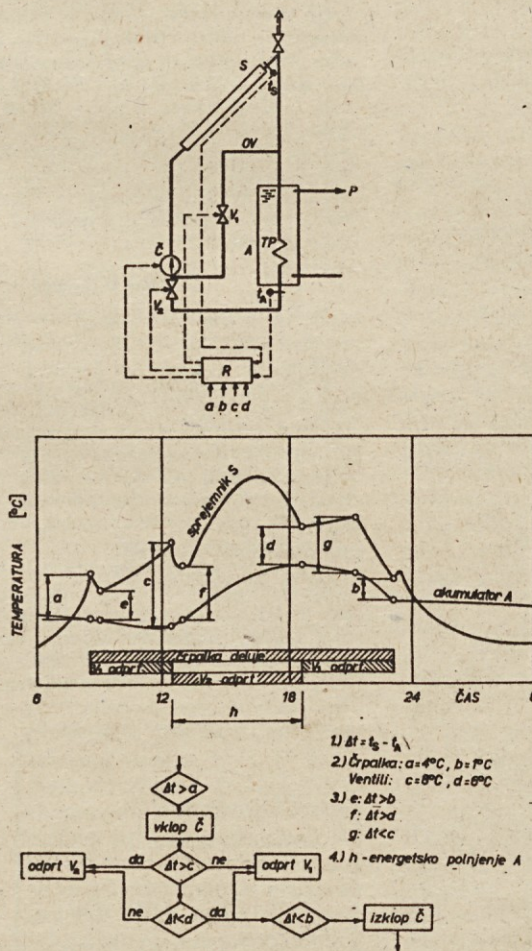
Slika 4

Regulacija pridobivanja energije z vplivom na črpalno. (najpreprostejša izvedba)

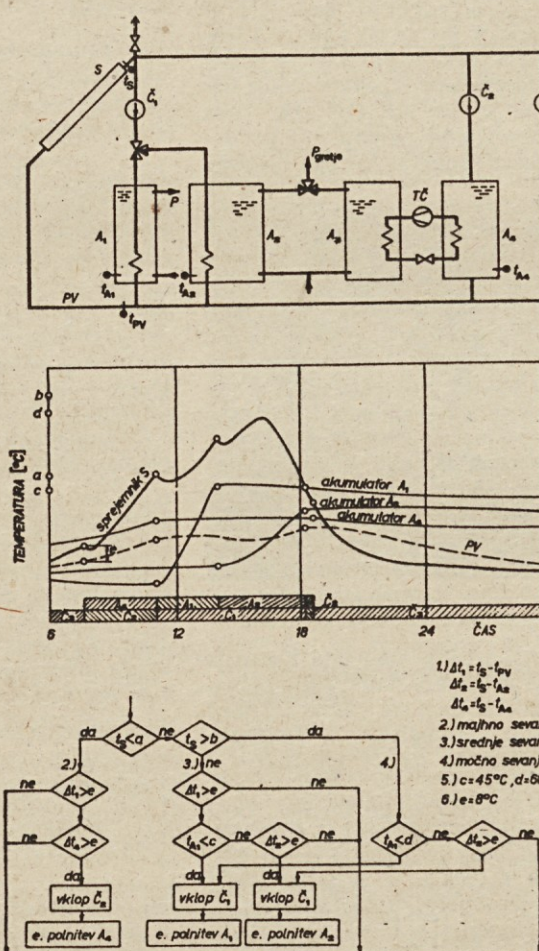
Slika 5

Regulacija pridobivanja energije z vplivom na črpalno. (izvedba z dvema črpalama in vgrajeno uro časa)

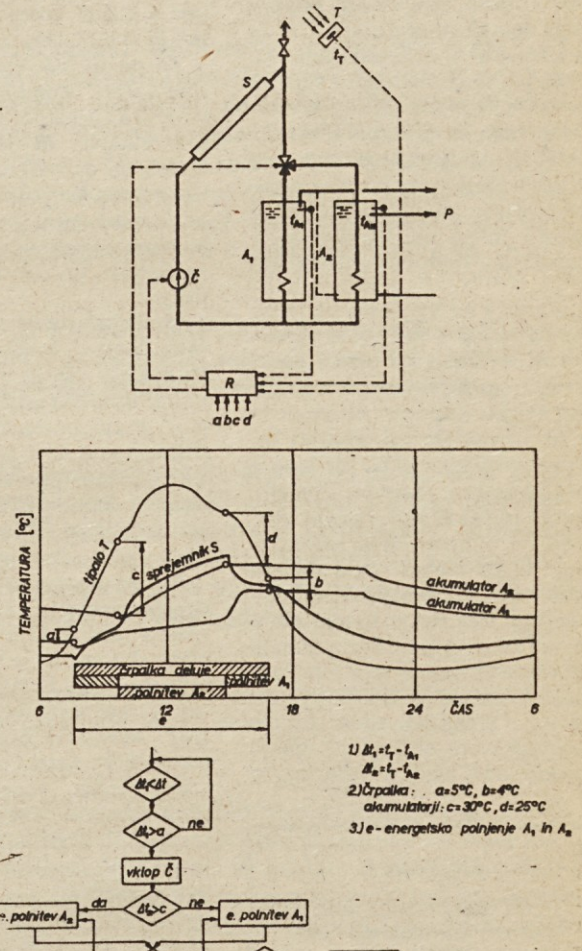
Slika 6

Regulacija pridobivanja energije z vplivom na črpalno. (izvedba z obtočnim vodom OV)

Slika 7

Regulacija pridobivanja energije z vplivom na črpalno. (zahtevnejša izvedba z vgrajeno toplotno črpalno)

Slika 8

Regulacija pridobivanja energije z vplivom na črpalno. (zahtevnejša izvedba z dvema akumulatorjema in sevalnim tipalom na SSE)

Opomba: zaradi omejenega prostora smo morali izpustiti nekaj manj pomembnih ilustracij, tako da se začne s številko 4.

Koča na Vojskem. Desno je dvorana, nad katero naj bi naredili prizidek in tako dobili dodatne postelje.

Kakšen razvoj počitniških domov?

Doma na Vojskem ne moremo pustiti napol dograjenega

Počitniška skupnost je pripravila predlog za združevanje sredstev za dokončno ureditev doma na Vojskem. Uredil naj bi zunanost doma, pa tudi nadzidali dvorano in tako uredili še štiri dvoposteljne in štiri štiriposteljne sobe s skupno 24 ležišči.

Dom na Vojskem smo odprli januarja. V njem je zdaj 29 ležišč, vendar sta od tega dve sobi s skupnimi ležišči — v eni jih je 8, v drugi pa dvanajst.

Notranjost doma od sob do kuhinje, jedilnice, kopalnice in sanitarij je res zgledno urejen. Zunanost pa sploh ni urejena. Če smo naredili prvi korak, je torej prav, da delo dokončamo. Tembolj, ker je dom ob nizkih cenah poleti rentabilno posloval. (Res pa je, da je počitniška skupnost pravkar naračunala nove višje cene).

Če bi imel dom več postelj, bi gotovo še bolje posloval. »Poleti se je prepogosto dogajalo, da v domu ni bilo prostora, pa so ljudje spali v Mercatorjevem domu, jedli pa pri nas, ker Mercator nima hrane,« pravi oskrbnica Marica Petrič. »To je škoda, ker nam tako uhajajo dinarji, da bi lahko bolje gospodarili.«

Ko govorimo o Vojskem, moramo omeniti, da bodo ravno te dni končali asfaltiranje najtežjega dela dostopne ceste. Gre za 8 kilometrov ceste od Idrije do vrha planote. Nadaljnje štiri kilometre se vozi skoraj po ravnem, tako da tam nikoli ni bilo težav. Z asfaltom pa bo vsekakor olajšan dostop na Vojsko pozimi, čeprav so tudi staro cesto pluzili in so na Vojsko vozili smučarji z osebnimi avtomobili.

Za dela na Vojskem bo treba zbrati okrog 7 milijonov dinarjev. Koordinacijski odbor sindikata v sozvoju je podprl mnenje počitniške skupnosti, da naj ne bi z združevanjem teh sredstev nikogar posiljevali. TIO Idrija so iz predlaganega razreda izpustili, ker so Idriji že v prvi fazi prispevali 1,4 milijona dinarjev, kolikor ne bo noben tozdi v obeh fazah skupaj. Zaenkrat so izpustili tudi tiste tozde, ki niso združevali za prvo fazo, ker najbrž ni pričakovati, da so se v tem času nenadoma navdušili nad Vojskim. Počitniška skupnost bo izvršne svete občin, kjer imajo sedeže naši tozdi prosila, naj bi

denar za Vojsko izvzeli iz omenjenega dela skupne porabe. Pri prvi fazi smo to dosegli. Dogovor je, da naj bi tozdi denar za Vojsko vključili v plan za leto 1982 in ga zagotovili ob zaključnem računu za leto 1981.

Ena prvih reakcij iz tozdov je bila, zakaj počitniška skupnost ni predvidela, da bi za Vojsko prispevala tudi delovne skupnosti. Pripomba je na mestu in lahko pričakujemo popravljen predlog, v katerem bodo vključene tudi delovne skupnosti.

Nekateri se sprašujejo, zakaj ni to združevanje obvezno za vse. Toda sindikalna koordinacija je sprejela mnenje počitniške skupnosti, da bi pri takih akcijah morali upoštevati tudi objektivne okoliščine, na primer, da je Mariborčanom in Murskosobčanom vojsko od rok in bi jih zato le težko prepričali, naj zbirajo denar za dom na njem. Montaža Maribor ima svoj načrt: Odkupili bodo Kopovo hišo na Pohorju, poleg katere že imajo svojo kočo, pa tudi Klima Celje ima v bližini kočo. Skratka, oni imajo svojo akcijo.

To pa je bistveno, so menili sindikalisti. Pomembno je, da vsak nekaj prispeva, za počitniške domove, ni pa toliko pomembno, da vsi združujejo za iste načrte. Kajti do razlik prihaja, če nekateri ne prispevajo nič, pa kljub vsemu hodijo v domove, za katere so združevali denar drugi.

IMP nima ravno malo počitniških domov. Razen domov na Vojskem, Lošnju in v Fiesi, s katerimi upravlja počitniška skupnost imajo posamezni tozdi in delovne skupnosti še 34 prikolice, 4 koče, 6 garsonjer in eno vikend hišico s skupno 213 ležišči. Počitniška skupnost pa ima 210 postelj.

Ko je komisija za planiranje in družbenoekonomske odnose razpravljala o poslovanju počitniške skupnosti, je bila izrečena tudi misel, da bi veljalo odpreti vse te možnosti vsem delavcem IMP. Morali bi organizirati informacijski sistem, da bi lahko vsakdo vedno zvedel za vse proste kapacitete in se tudi povsod prijavljal. Razumljivo je, da bodo imeli tisti, ki so združevali denar, prednost, toda zdaj se delijo ključni marsikateri koče ali prikolice po prosti presoji posameznikov. Toda, če so ljudje, ki bi želeli na počitnice, pa ne morejo do teh ključev, je škoda, kajti več ko bodo postelje v počitniških domovih zasedene, bolj rentabilno bo poslovanje.

L. J.

Pevski zbor IMP je šel 11. septembra na izlet na Lošinj, kjer so pevci preživeli dva lepa dneva v Počitniškem domu IMP. Ta izlet je bil nekakšno priznanje za njihovo celoletno vestno delo pri zboru, saj za svoje delo ne prejema nikakršne nagrade. 12. septembra so se pevci z barčico odpeljali na otok Ilovik, kjer so se kopali in sončili. Pred enim od bifejev na Iloviku pa so zapeli nekaj pesmi. Okoli njih se je naenkrat zbrala gruča ljudi, ki je navdušeno poslušala naše pevce. Eden od poslušalcev, sivolasi starček pa je ob petju Svobodne Slovenije od ginjenosti jokal. V nedeljo 13. septembra dopoldne so imeli pevci nastop v garnizonu na Lošnju, kjer so zapeli nekaj narodnih in partizanskih pesmi. Majhen vojaški orkester pa je igral na instrumente. Naše pevce je v imenu vojske v omenjenem garnizonu pozdravil Radko Bundalo. Pevske prireditve se je udeležil poleg vojske tudi upravnik počitniškega doma Zveze borcev Trbovlje Vili Livk. Proti večeru pa so se pevci vračali domov veselo razpoloženi. (Foto: M. P.)

Trenira na poti v službo in domov

Uspehi delavca v IMP Panonija Alojza Flisarja v atletiki prenašajo pomurske meje. Na vsakem tekmovanju, kjer se pojavi dosega lepe rezultate. Alojz Flisar je član AK Pomurje. Toda mnogokrat tekmuje tudi kot delavec Panonije. Kot član osnovne

Alojz Flisar

organizacije sindikata Panonija se je udeležil tudi tekaškega maratona Treh src v Bovcu. Izmed 100 nastopajočih je zmagal v maratonu na 21 kilometrov s časom 1:14,19.

Uspehi, ki jih dosega Alojz Flisar so plod mnogih kapljic znoja in kilometrov, ki jih premaguje skoraj vsakodnevno. Kaj lahko se vam zgodi, da ga srečate, ko teče ob cesti ne meneč se za okolico. Mnogokrat je tudi pot v službo in nazaj njegov trening, ko teče tja in nazaj preko 6 kilometrov. Tovariš Flisar je tudi med svojimi sodelavci znan kot dober delavec in sodelavec.

A. Z.

Še ena počitniška

Sezona '81 v Fësi

Zdaj sezono smo končali in na Vojsko se podali, da bi tam se veselili in vse hudo pozabili.

Od maja pa do konca septembra to je dolga doba letna; en do konca smo zdržali lenuhe pa domov poslali.

Preživel smo hude cajte; eni so le bolj ležali drugi pa za vse garali; smo korajžo si sami dajali ob kofetku smo zdržali; saj smo sami ga kupili, da zaprav'li smo, kar smo dobili.

Takih oslov nej na svejti kot smo mi bili v Fësi, da trije bi za vse garali drugi 'znas pa norce brili.

Zdaj pa poslušajte glavni: Druge strune bomo ubrali, vsak po svoji poti bomo šli, da bi več zaslužili.

Gostje so b'li res veseli saj so dobr' jedl' pili. Ker smo dobr' vse vodili smo iz Ljubljane jih po glav' dobili.

Mi nosove si obriš' mo, vi pa si za uh' zapiš' te; Drugo leto mora bit' drugač, sicer pel bo korobač.

Fesa, konec septembra 1981.

P. S. Honorar za eventualne objave v IMP Glasniku nakažite: TOZD p. p. n. sol. o. Fesa.

21. novembra v Ivančni gorici

Livar bo organiziral športne igre IMP

Letos bodo prvič športne igre IMP in sicer v soboto, 21. novembra, organiziral pa jih bo sindikat delovne organizacije Livar. Ustanovitev športnih iger IMP je posledica odločitve, da ne več sodelovali na športnih igrah gradbincev, pač pa raje organizirali športno prireditve, ki bo omogočala srečanje naših delavcev vseh naših delovnih organizacij.

Sindikat Livarja se je ponudil, da kot prvi organizira to prireditve. Dela so se lotili resno, tako da je organizacijski odbor opravil že vse priprave.

Razpisali so tekmovanja v naslednjih panogah: mali nogomet, odbojka, kegljanje, streljanje, šah in namizni tenis. V vseh naštetih panogah, razen v malem nogometu, se lahko prijavijo tudi ženske ekipe. Prijave lahko naslovite na predsednika organizacijskega odbora Janeza Vodenška, DO Livar, Ivančna gorica.

Urniki tekmovanja bo naslednji: Začetek ob 8.00 uri — v soboto, 21. novembra v pred kratko odprtem šolskem centru Josipa Jurčiča v Ivančni gorici.

Ob 9. uri se bodo začela tekmovanja. Nogometaši, šahisti in kegljači bodo tekmovali v Ivančni gorici. Odbojkarji bodo nastopili v telovadnici osnovne šole Grosuplje. Pingpongši in strelci pa se bodo pomerili v Grosupljem.

Organizator bo za vse prijavljene organiziral kosilo. Popoldne, po končanih tekmah, pa se bodo vsi spet zbrali v šolskem centru v Ivančni gorici, kjer bodo slovesno proglasili zmagovalce.

Zmontirali smo mlekarino Lajkovac

Sedemnajstega septembra Lajkovcu odprli novo mlekarino, ki je tozdi Zastopstva šteje 42, enega svojih najboljših strojev, saj je to velika mlekarina (zmogljivost je 60.000 litrov mleka dnevno), s komplektno tehnologijo, dala pa so dokaz v rekordnem času osmih mesecev, za kar so dobili pohvale od proizvajalcev opreme kot investitorjev.

Mlekarina Lajkovac ima kompletno tehnologijo od sprejema mleka in homogenizacije do sterilizacije in homogenizacije gurta (do 20 dni) in sirarna. To opremo so zmontirali monterji Zastopstva.

Sodeloval pa je tudi tozdi hrom, ki je prispeval kar precej opreme — od cistern za različne namene, duplikatorjev za jogurt, kislino mleko in surovo smetano do zornikov in manjše opreme.

Pri izvedbi projekta je sodelovala skupina Zastopstva mlekarne branže. V neposrednem operativnem delu imajo like zasluge na tem objektu Djordje Vujić s sodelavci iz vadskega predstavnstva, lotno montažo pa je vodil Vladimir Dominič, z monterji iz tozdi stopstva, ob spuščanju mlekarne v pogon in pri šolanju kadrovo je priskočil na pomoč še Karel Gubič.

Blisk in Panonija pobrala vsa prva mesta

V centru poklicnih šol v Murski Soboti je bilo drugo delovno tekmovanje vinarjev soboške občine. Predsednik občinskih sindikatov Murska Sobotina Pintarič je v uvodnem pozdravu dejal, da je tekmovanje pomembno večjo produktivnost, kvaliteto, inovacije. Tekmovali so orodjarji, rezkarji, strugarji in varilci iz Bliska, Panonije, LIV Rogoševci in Slovenijceste — nika. Med šestimi strugarji je zmagal Ivan Madžar, Panonija, 2. Viktor Per, Blisk, 3. Štefan Racek LIV. Med 5 rezkarji je bil 1. Ivan Draškovič, Panonija, 2. Geza Vuček, Blisk, 3. Milan Recek, LIV. Varilci: 1. Janez Kuzmič, Blisk, 2. Mladen Jakovljevič, Blisk. Varilci REL (5 tekmovalcev): 1. Zdenko Kovač, Blisk, 2. Mladen Jakovljevič, Blisk, 3. Mile Milosavljevič, Slovenijceste — Tehnika. Varilci CO2 (5 tekmovalcev): 1. Ivan Casar, Panonija, 2. Milosavljevič, Slovenijceste — Tehnika, 3. Štefan Lang, LIV. Orodjarji (5 tekmovalci): 1. Ivan Sreš, Panonija, 2. Ladislav Abraham, Panonija, 3. Miro Žilavec, LIV.

Darko Kuzmič — večkratni udarnik

Tudi Murskosoboški brigadirji so sodelovali na zvezni mladinski delovni ciji »Sava 81« in sicer z brigado Bratstvo in enotnosti iz Murske Sobotine.

Brigada je štela 70 brigadirjev in to 35 iz Murske Sobotine in 35 iz Paračine pobratene občine. Med udeleženci sta bila tudi mladinci iz Panonije, in sicer Darko Kuzmič — veteran med brigadirji in Janez Kerčmar. Darko Kuzmič je delovnih akcij udeležil že devetkrat in prejel tudi nekaj udarniških znamenj. O zadnji akciji pravi takole: »Brigada iz Murske Sobotine in Paračine je sodelovala v zadnji izmeni. Sodelovala je še 13 brigad iz raznih krajev Jugoslavije. Stanovali smo v najstarejšem brigadirskem naselju v Jugoslaviji to je naselje »Sedem sekretara SKOJ«.

Brigadirji so se na delovnih menjavali vsakih 7 dni. Edino skupina iz Panonije je delala na istem delovišču cel mesec. Že prvi dan smo dobili delo, ki ni bilo toliko težko, kot nevarno. Rušili smo namreč barake, in objekte stare hišnice. Zgradbe so bile precej stare in zgrajene pred drugo svetovno vojno. Mladinci so se zgodilo da se je porušila stena in moral si biti hiter če je nisi bil imeti na glavi. Tudi žebliji so bili velik problem.

Darko Kuzmič

ZAHVALA

Ob boleči izgubi mojega dragega očeta se iskreno zahvaljujem osnovni organizaciji sindikata TOZD Klima montaža in vsem sodelavcem za izraze sožalja in darovane cvetje. Posebna zahvala pa vsem, ki ste ga spremlili na njegovi zadnji poti. Lepa hvala tudi vsem tovarišem v Inženiringu v upravni stavbi Titova 37, kakor tudi v Iraku, ki so mi omogočili čimprejšnji povratek v domovino.

Jože Krajič

Niste dovolj informirani?

Povejte, o čem naj pišemo v Glasniku!

Telefonska številka uredništva: 061-312-783.

ZAHVALA

Ob izgubi mojega očeta se iskreno zahvaljujem sodelavcem TOZD OV in DS Promont za izraze sožalja in darovane cvetje. Posebno pa sem hvaležen vsem, ki so ga spremlili na njegovi zadnji poti.

Janez Šošterič